

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2018

Lucie Borská

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra pomocných věd historických a archivnictví

Pečeti opatů mužských premonstrátských klášterů v Čechách do roku 1620

Bakalářská práce

Autor: Lucie Borská
Studijní program: B 7105 Historické vědy
Studijní obor: Archivnictví – historie
Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Martina Bolom-Kotari, Ph.D.

Hradec Králové, 2018

Zadání bakalářské práce

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor:	Lucie Borská
Studium:	F15BP0173
Studijní program:	B7105 Historické vědy
Studijní obor:	Archivnictví - historie
Název bakalářské práce:	Pečeti opatů mužských premonstrátských klášterů v Čechách do roku 1620.
Název bakalářské práce AJ:	Seals of male bohemian premonstratensian monasteries's abbots till 1620.

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Ve své bakalářské práci budu sestavovat seznam a popis dochovaných a dostupných pečeti představitelů premonstrátských klášterů v Čechách. Budu se zabývat pečeti z období od založení daného kláštera až do roku 1620. Danou pečeť charakterizuji a popíši, a pokud bude možno, dohledám i informace o jejím majiteli. Součástí práce bude ikonografický a heraldický rozbor pečeti. Metody zpracování: sběr a analýza dat, komparace a syntéza.

KŘIVSKÝ, Pavel F.: O pečetích a erbech v řádě premonstrátském a cisterciáckém, Praha 1946.
ŠEBÁNEK, Jindřich : Archivy zrušených klášterů moravských a slezských: inventář pergamenů z let 1078-1471. 1 /, Brno 1932. BOLOM KOTARI, Martina : Pečeti moravských premonstrátů v letech 1436 - 1784. Sfragistika představených a konventů v kontextu jejich diplomatického materiálu, Brno 2013. KREJČÍK, Tomáš : Pečeť v kultuře středověku, Šenov u Ostravy, 1998.
TRNKA, Pavel: Diplomatika a správa kláštera Teplá ve 2. polovině 15. století, Praha 2016.

Garantující pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví, Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Martina Bolom Kotari, Ph.D.

Oponent: PhDr. Jakub Zouhar, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 19.10.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 10. července 2018

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Martině Bolom-Kotari, Ph.D. za její odborné vedení, za cenné rady a za její trpělivou pomoc, zejména při shromažďování pramenů. Velké díky patří taky mé rodině a přátelům za jejich trpělivost a podporu, které se mi od nich během psaní mé bakalářské práce dostávalo.

Anotace

BORSKÁ, Lucie: *Pečeti opatů mužských premonstrátských klášterů v Čechách do roku 1620*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové 2018, 53 s., Bakalářská práce.

Práce se zaměřuje na pečeti opatů tří nejvýznamnějších mužských premonstrátských klášterů v Čechách, a to Strahova, Želivi a Teplé. Popisuje vývoj všech druhů opatských pečetí od založení daného kláštera až do roku 1620. Nejprve je stručně nastíněna historie každého jednotlivého kláštera do roku 1620, poté již následuje popis opatských pečetí, zejména vývoj jejich obrazu a opisu. Sleduji, zda měl každý opat své vlastní pečetidlo, či zda si představení daného kláštera předávali jeden a tentýž typář, a zda si případně tento typář alespoň nějak přizpůsobili své osobě. Poté srovnávám vývojové trendy napříč všemi třemi kláštery. Důraz je kladen opět na pečetní obraz, vývoj jeho podoby a jeho význam.

Klíčová slova

klášter, pečeť, opat, premonstráti, Strahov, Želiv, Teplá

Annotation

BORSKÁ, Lucie: *Seals of male bohemian premonstratensian monasteries' abbots till 1620*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové 2018, 53 pp., Bachelor Degree Thesis.

This Bachelor Degree Thesis is focused on seals of three most important Bohemian male premonstratensian monasteries' abbots, namely Strahov, Želiv and Teplá. This thesis describes the evolution of all kinds of abbot's seals since foundation of the monastery till 1620. For each monastery the description begins with brief outline of its evolution, then follows the description of the seals, which is mainly focused on their image and legend. I observe whether did each abbot have his own sealer, or whether did the abbots of one monastery hand down only one sealer, and if so, whether each next abbot did personalise it anyhow. Then I compare evolution of abbots' seals among all three monasteries. I concern on the seal's image, the evolution of its appearance and its connotation.

Key words

monastery, seal, abbot, premonstratensian, Strahov, Želiv, Teplá

Obsah

Úvod.....	9
1. Strahovský klášter.....	15
1.1. Stručná historie strahovského kláštera od roku 1140 do roku 1620.....	15
1.2. Typy pečetí.....	18
2. Želivský klášter.....	31
2.1. Stručná historie želivského kláštera od roku 1149 do roku 1620.....	31
2.2. Typy pečetí.....	34
3. Tepelský klášter.....	43
3.1. Stručná historie tepelského kláštera od roku 1193 do roku 1620.....	43
3.2. Typy pečetí.....	47
4. Sfragistický rozbor.....	63
4.1. Pečetní látka.....	64
4.2. Barva pečeti.....	65
4.3. Tvar pečeti.....	66
4.4. Velikost pečeti.....	68
4.5. Připevnění pečeti k písемnosti.....	71
4.6. Ochranné prostředky.....	73
4.7. Pečetní obraz.....	75
4.8. Pečetní texty.....	80
5. Ikonografický rozbor.....	83
Závěr.....	85
Prameny a literatura.....	87
Archivní prameny.....	87
Edice.....	103
Prameny elektronické povahy.....	103
Literatura.....	103
Seznam příloh.....	I

Seznam zkratek

APA	Archiv pražského arcibiskupství
CDB	Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae
č.	číslo
ed.	editor
fasc.	fascikl
inv. č.	inventární číslo
kart.	karton
MZA	Moravský zemský archiv
NA	Národní archiv
s.	strana
sign.	signatura
SOA	Státní oblastní archiv
SOkA	Státní okresní archiv
sv.	svatý

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá pečetěmi opatů mužských premonstrátských klášterů v Čechách, a to od první doložitelné pečeti, až do velkých společenských změn roku 1620. Protože by nebylo možné zmapovat pečetění ve všech mužských premonstrátských klášterů Čech, vybrali jsme si pro svůj výzkum pouze tři, a to ty nejvýznamnější. Strahov, Želiv a Teplou. Za cíl jsme si dali shromáždit z těchto klášterů co největší množství opatských pečetí všech pečetních druhů, provést jejich sfragistický a ikonografický rozbor, ale také zjistit další informace o jejich majiteli. Součástí práce tedy bude kromě jiného také přehledný seznam shromážděných pečetí. Nedáváme si však za cíl shromáždit veškeré existující opatské pečeti těchto klášterů. To by ani nebylo možné vzhledem k tomu, že tyto pečeti se mohou nacházet v mnoha různých archivech a institucích nejen po celém Česku, ale i po celé Evropě. Tato práce má být jen jakousi sondou do vývoje pečetění u opatů premonstrátského řádu v Čechách. Hlavně budeme zjišťovat, jakým vývojem jejich pečetění prošlo, a čím vším byl tento vývoj ovlivňován. Zaměříme se hlavně na proměnu jednotlivých typů pečetí, zejména jejich obrazu, s ohledem na okolní vlivy. Zkoumat budeme také, zda bylo mezi premonstrátskými opaty zvykem nechat si po svém nástupu do funkce vyrobit zcela novou, vlastní opatskou pečeť, či zda jen přejímali pečeť svého předchůdce. Jak již bylo řečeno, zjistíme také pokud možno nějaké informace o majiteli dané pečeti a o době ve které žil a pečetil, i o stavu jeho kanonie v době užívání dané pečeti. Všechny tyto faktory totiž vzhled pečeti výrazně ovlivňují.

Důvodem pro výběr tohoto tématu bylo zejména to, že nebyla dosud vydána žádná práce, která by komplexněji zpracovávala téma pečetí premonstrátských opatů v Čechách. Tematicky nejbližší je doktorská práce Pavla F. Křivského z roku 1946 *O pečetích a erbech v řádě cisterciáckém a premonstrátském*.¹ Avšak tato práce není

1 KŘIVSKÝ, Pavel, F.: *O pečetích a erbech v řádě premonstrátském a cisterciáckém*. Praha 1946. Netištěná doktorská práce.

vyhrazena pouze pečetím opatským, ale pozornost je věnována též pečetím konventním. Práce se navíc zabývá hned dvěma duchovními řády, a to napříč Českými zeměmi. Z toho je patrné, že v ní nemůže být věnováno pečetím premonstrátských opatů v rámci Čech tolik prostoru, kolik by zasluhovaly. Navíc vzhledem ke svému stáří tato práce nutně musí nést známky zastaralosti poznatků.

Dále existuje mnoho prací dílčích, zabývajících se vždy pouze jedním klášterem, popřípadě mající opatské pečeti pouze jako vedlejší téma. Přímo a výhradně opatskými pečetěmi se zabývá ve své bakalářské práci Tereza Rytířová.² Zabývá se však pouze tepelským klášterem, a to v době od konce husitských válek do konce války třicetileté.

Opatské pečeti zmiňuje jako vedlejší téma svých prací také Pavel Trnka.³ Jeho práce se týkají též pouze kláštera v Teplé, a primárně se zabývají písemnostmi. Pečetím se sice věnuje též, ale vzhledem k tomu, že toto téma netvoří hlavní páteř jeho děl, je nerozebírá příliš detailně.

Pro změnu tématu strahovského kláštera se věnuje Jan Pařez⁴, který však sleduje danou kanonii pouze v 16. století, a navíc pečeti rozebírá opět jen jako součást širšího tématu, jímž je diplomatika a správa.

Výhradně na téma pečetí premonstrátských klášterů v Čechách vznikla například práce Oldřicha Pakosta, který se však zabývá pouze klášterem v Litomyšli.⁵

2 RYTÍŘOVÁ, Tereza: *Pečeti tepelských opatů v období od ukončení husitských válek do konce války třicetileté*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové 2013, Bakalářská práce.

3 TRNKA, Pavel: *Dějiny a diplomatika kláštera Teplá ve středověku*. In: *Bibliotheca Strahoviensis / Praha : Strahovská knihovna, svazek. 12, (2017), s. 7 – 185., TENTÝŽ: Písemnosti premonstrátského kláštera Teplá za opata Zikmunda (1458-1506)*. In : *Pontes ad fontes : církevní dějiny ve světle pomocných věd historických a příbuzných oborů / Hradec Králové : Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2011 s. 59-70.*

4 PAŘEZ, Jan: *Diplomatika a správa premonstrátské kanonie na Strahově v 16. století (1510-1586)*. In *Sborník archivních prací / Roč. 53, č. 2 (2003), s. 307-523 .*

5 PAKOSTA, Oldřich: *K pečetím opata a konventu premonstrátského kláštera v Litomyšli*. In *Vlastivědný sborník, Ústí nad Orlicí 1999. s. 91-94.*

Velmi kvalitně je zpracována problematika pečetí premonstrátských opatů pro Moravu, kde se tohoto úkolu ujala Martina Bolom-Kotari, která popsala vývoj pečetí opatů i konventu ve čtyřech nejvýznamnějších moravských premonstrátských kanoniích.⁶

Všechny tyto zmiňované práce mi byly předlohou či zdrojem užitečných informací. Pro první zorientování se v tématu premonstrátských opatských pečetí jsou užitečné výše zmiňované práce Pavla Křivského⁷, Pavla Trnky⁸, Terezy Rytířové⁹ a Jana Pařeza. Tyto práce posloužily částečně též jako zdroj informací o dějinách daných klášterů, potažmo i o jejich opatech.¹⁰ Hlavním zdrojem obecných sfragistických poznatků je pro tuto práci příručka manželů Krejčkových, *Úvod do sfragistiky*¹¹, která je skutečně základním kamenem pro jakékoli sfragisticé dílo. Pro detailnější vhled do církevní sfragistiky pak slouží práce Tomáše Krejčíka, *Pečeť v kultuře středověku*.¹² Užitečná byla též práce Miroslava Glejteka *Středověká církevní pečeť*¹³, která se, jak již název napovídá, zabývá konkrétně církevními pečetěmi. Pro získání kontextu pro opatské pečetění konkrétně v premonstrátském řádu v rámci Českých zemí slouží zmiňované práce Martiny Bolom-Kotari¹⁴, díky nimž je možnost provést srovnání situace v kláštorech v Čechách, a v těch na Moravě. Základní literaturou pro historický kontext byla kniha Milana M. Bubna *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*¹⁵, kde je přehledně vylíčena historie všech sledovaných klášterů, dále pak práce Václava Olivy¹⁶ *České duchovní řády za rozmachu husitské bouře*, která byla využita

6 BOLOM – KOTARI, Martina: *Pečeti hradiských premostrátů v pozdním středověku a raném novověku*. Červený Kostelec 2015., TÁŽ: *Pečeti moravských premostrátů v letech 1436 – 1748*. Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita v Brně 2013. Disertační práce.

7 KŘIVSKÝ, P., F.: *O pečetích a erbech*.

8 TRNKA, P.: *Dějiny a diplomatika TENTÝŽ: Písemnosti premonstrátského kláštera Teplá*.

9 RYTÍŘOVÁ, T.: *Pečeti tepelských opatů*.

10 PAŘEZ, J.: *Diplomatika a správa*.

11 KREJČÍK, Tomáš - KREJČÍKOVÁ, Jarmila: *Úvod do české sfragistiky*. Ostrava 1989.

12 KREJČÍK, Tomáš: *Pečeť v kultuře středověku*. Ostrava 1998.

13 GLEJTEK, Miroslav: *Středověká církevní pečeť*. Hradec Králové 2013

14 BOLOM – KOTARI, M.: *Pečeti hradiských premostrátů*, TÁŽ: *Pečeti moravských premostrátů*.

15 BUBEN, Milan M.: *Encyklopedie řádů a kongregací v Českých zemích*. II.díl / I.svazek. Praha 2003.

16 OLIVA, Václav: *České duchovní řády za rozmachu husitské bouře. Příspěvek k dějinám náboženské a sociální revoluce XV. století v zemích československých*, Praha 1924.

hlavně pro získání informací o situaci v klášterech během doby husitských válek. Užitečná byla též kniha Dušana Foltýna a kolektivu Encyklopedie českých klášterů, která se zabývá zejména stavebními dějinami klášterů.¹⁷ Pro doplnění detailnějších informací o jednotlivých klášterech byla využita díla Jindřicha Z. Charouze *Oživené dědictví. Premonstrátský Želiv včera a dnes*¹⁸ a Jiřiny Sokolové *Strahov: královská kanonie premonstrátů*¹⁹ Pro získání informací o konkrétních opatech posloužila práce Dominika K. Čermáka *Premonstráti v Čechách a na Moravě*.²⁰ Pro porozumění symbolům zobrazených na pečetích byla využita kniha Hynka Rulíška *Slovník křesťanské ikonografie. Postavy, atributy, symboly*²¹ a pro pochopení znaků a heraldických symbolů pak *Encyklopedie heraldiky od Milana M. Bubna*²², a také práce Milana Myslivečka *Panoptikum symbolů, značek a znamení*.²³

Co se týče pramenů užitých pro práci, jsou jimi samozřejmě v první řadě vlastní pečeti, ve druhé pak písemnosti, ke kterým jsou pečeti připojeny, z nichž se můžeme dozvědět kdo je majitelem pečeti, o jaký druh pečeti se jedná a ze kdy pečeť pochází. Jak již bylo nastíněno, pečeti je pro stanovené téma obrovské množství. Sloužily k ověřování dokumentů, které si jednotlivé osoby či instituce posílaly napříč zeměmi, tudíž dnes jsou rozmístěny v archivech v mnoha zemích Evropy. Není proto ani zdaleka možné nalézt a shromáždit je všechny. Je třeba prohledávat karton za kartonem, písemnost za písemností, a často se stává, že celodenní takovéto bádání v archivu přinese pouze jednu jedinou pečeť. Dalším zásadním problémem je zpřístupňování pečeti. Tato práce je zaměřena na období středověku a raného novověku, a proto je mnoho ze zkoumaných pečeti velmi starých a vzácných, což velmi znesnadňuje přístup k nim. V takovém případě je pak nutné vystačit s jejich digitalizovanou podobou na

17 FOLTÝN, Dušan - SOMMER, Petr - VLČEK, Pavel: *Encyklopedie českých klášterů*. Praha 1997.

18 CHAROUZ, Jindřich Zdeněk: *Oživené dědictví. Premonstrátský Želiv včera a dnes. Kanonie premonstrátů v Želivě* 1995.

19 SOKOLOVÁ, Jiřina: *Strahov: královská kanonie premonstrátů*. Praha 1941.

20 ČERMÁK, Dominik Karel: *Premonstráti v Čechách a na Moravě*. Praha 1877.

21 RULÍŠEK, Hynek: *Slovník křesťanské ikonografie. Postavy, atributy, symboly*. Hluboká nad Vltavou 2005.

22 BUBEN, Milan, M.: *Encyklopedie heraldiky*, Praha 1997.

23 MYSLIVEČEK, Milan: *Panoptikum symbolů, značek a znamení*. Praha 2001.

internetových portálech jako je monasterium.net²⁴, či s jejich fotografií nebo dokonce jen slovním popisem v různých pracích jiných autorů.

Pro klášter na Strahově je největší pramenná základna v Národním archivu. Velké opatské pečeti jsou pro zkoumané období dostupné na zmiňovaném digitalizačním internetovém portále monasterium.net. Z tohoto zdroje byly také pro tuto práci čerpány. Druhým nejvýznamnějším zdrojem strahovských pečeti je Moravský zemský archiv v Brně, kde jsou písemnosti s těmito pečetěmi uloženy ve fondech klášterů, s nimiž Strahovská kanonie písemně komunikovala.

Želivský klášter má své písemnosti uloženy v SOA Třeboň, který má též mnoho písemností včetně pečeti zpřístupněných na monasterium.net. Některé pečeti tohoto kláštera se podařilo nalézt také v Národním archivu a Moravském zemském archivu.

Nejlépe dostupné jsou prameny pro klášter v Teplé. Pro zkoumání tamějších velkých pečeti bylo opět velmi užitečné monasterium.net, kde má velice kvalitně nafoceny své písemnosti SOA Plzeň, pod který klášter spadá. Velká pramenná základna však byla pro tento klášter nalezena také v Národním archivu, konkrétně ve fondu Archiv pražského arcibiskupství, který je bohatý zejména na pečeti sekretní a signetní. Jelikož již část mnou zkoumaného období bylo pro klášter Teplá zpracováno Terezou Rytířovou v její bakalářské práci, byly fotografie některých pečeti přejaty i z této práce. Zde se jedná zejména o pečeti uložené v SokA Cheb. Popis a analýza byly však vytvořeny vlastní.

Práce je rozdělena na pět kapitol. První tři se zabývají každá jedním klášterem. Nejprve je čtenář vždy stručně seznámen z historií daného kláštera, poté následuje soupis tamějších doložených pečeti. Ty jsou rozděleny dle svých majitelů, kteří jsou seřazeni chronologicky dle doby svého působení. Zmiňováni jsou pouze ti opati, u nichž se podařilo nalézt alespoň jednu jejich pečeť. Jednotlivé pečetní typy každého opata jsou pak seřazeny též chronologicky, a to dle nejstaršího doloženého otisku. U každé pečeti je pojednáno o jejím majiteli a o situaci v daném klášteře v době jejího vzniku.

²⁴ www.monasterium.net

Poté již následuje rozbor pečeti. Uvedeno je období, pro které je doloženo její užívání. Nelze však přesně určit, od kdy do kdy byla pečeť užívána, protože jak již bylo řečeno, nelze shromáždit všechny pečeti vzniklé otištěním jednoho typáře. Vždy je tedy uvedeno časové rozmezí mezi nejstarší a nejnovější nalezenou pečetí daného typu. Dále je pak uveden rozměr každé pečeti, její tvar, obraz a pečetní texty. Pečeť je srovnána s pečetěmi předchozími a je určeno, zda opat převzal pečetidlo svého předchůdce a pokud ano, tak zda si ho nějak upravil, a nebo zda si nechal vytvořit pečetidlo zcela nové. Informace o uložení pečeti nejsou uváděny v rámci hlavního textu práce, ale kvůli lepší přehlednosti jsou uvedeny v tabulce použitých pečetí v kapitole o pramenech a literatuře. Čtvrtá kapitola je věnována sfragistickému rozboru pečetí, kde je sledován vývoj pečetění u opatů všech tří klášterů. Je zde porovnávána situace napříč danými kláštery, srovnávána s tehdejšími trendy v rámci Českých zemí a posuzovány vnější faktory, které vývoj pečetění ovlivňovaly. Poslední kapitola se zabývá porozuměním pečetnímu obrazu, výkladem symbolů a znaků které jsou jeho součástí. Součástí práce je také přehledná tabulka, ve které jsou všechny použité vypsány, seřazeny dle data užívání, rozříděny dle majitele a dle typu pečeti. Za jeden typ jsou považovány pečeti vzniklé prokazatelně z jednoho typáře, s tolerancí změny jména majitele v opisu či iniciály zastupující jeho jméno.

1. Strahovský klášter

1.1. *Stručná historie strahovského kláštera od roku 1140 do roku 1620*

Klášter v Praze na Strahově je nejstarší premonstrátskou kanonií na našem území. O jeho založení se zasloužil olomoucký biskup Jindřich Zdík, od něhož vyšel první popud k této akci, nicméně skutečnými zakladateli kláštera byli kníže (později král) Vladislav II. a jeho manželka Gertruda. Již roku 1140 byl na Strahově vystavěn první dřevěný klášter, nicméně oficiálně osazen řeholníky byl až roku 1141.²⁵ Jednalo se o řeholníky původně z kláštera ve Steinfeldu v Porýní.²⁶ Prvním opatem se stal kolínský kanovník Gezo. Klášter dostal jméno Mons Sion²⁷, za což se za zasloužil též výše zmiňovaný biskup Zdík. Odkazoval tak na známou biblickou horu Sion, která symbolizuje pozemský obraz nebe, zemi zaslíbenou.²⁸ Tento název je reflektován i v opisech opatských pečetí.

Co se týče strahovských klášterních staveb, nejprve, jak již bylo řečeno, byla postavena provizorní dřevěná klášterní budova a kolem roku 1143 již začala stavba kamenného románského chrámu Nanebevzetí Panny Marie. Kronika milevského opata Jarlocha uvádí, že roku 1182 byla tato budova přestavována a znovu svěcena.²⁹

Roku 1248 vypukla vzpoura syna krále Václava I., Přemysla Otakara (II.) proti vlastnímu otci, která vyvrcholila v ozbrojený konflikt, jehož následky se nevyhnuly ani klášteru na Strahově³⁰ Klášter byl částečně poničen a řeholníci ho na nějaký čas opustili.

25 BUBEN, Milan M.: *Encyklopedie řádů a kongregací v Českých zemích*. II.díl / I.svazek. Praha 2003, s. 75 – 76.

26 SOKOLOVÁ, Jiřina: *Strahov: královská kanonie premonstrátů*. Praha 1941, s.3.

27 Mons Sion znamená „hora Sion“.

28 BUBEN, M. M.: *Encyklopedie řádů*, s. 76.

29 SOKOLOVÁ, J.: *Strahov*, s. 3.

30 LIŠKA, Vladimír: *Vládci Českých zemí*. Praha 2016, s. 122.

Skutečná katastrofa však přišla až roku 1258. Dne 19. října zachvátil celý klášter se všemi jeho budovami veliký požár, jehož následky se likvidovaly celých pět let.³¹

Další významný mezník v historii kláštera, a obzvláště pak jeho opatů, spadá do roku 1341. V tomto roce získal opat Petr II. právo užívat pontifikálie³², a to pro sebe i pro své nástupce. Jedná se o velmi důležitý mezník i z pohledu sfragistiky, protože to, zda opat měl či neměl výsadu užívat pontifikálie se výrazně odráží i na podobě opatských pečeti.

Klášteřu velmi dobře prosperoval a premonstrátská kanonie se nadějně rozvíjela. Léta klidu však brzy vystřídala katastrofa větší, než jakou do té doby kanonie na Strahově zažila, a která zasadila klášteřu ránu vskutku osudnou. Nastalo totiž období husitských válek, a běsnění kališnických vojsk se nevyhnulo ani strahovskému klášteřu. Roku 1420 se Husité pokusili dobýt Pražský Hrad, avšak bez úspěchu. Obrátili tedy svou pozornost ke strahovskému klášteřu, který bez milosti vyplenili a poté vypálili. Tehdejší opat Mikuláš s několika bratry uprchnul do klášteřu ve Vratislavi a ostatní mniši se rozprchli. Celých šestnáct let byl pobořený klášteř zpustlý, a jeho pozemky byly postupně rozkradeny světskou šlechtou. Až roku 1436 se vrátila skupinka premonstrátů, která o několik let později za podpory krále Albrechta klášteř částečně obnovila.³³ Roku 1470 byl dokonce postaven nový opatský dům.³⁴ Žádné radostné časy však nenastaly. Kvůli nedostatku pozemků neměla ani ona malá komunita kanovníků co jíst, a tak postupně opět odešli, nebo zemřeli. Roku 1483 klášteř navíc opět zpustošili husitští bojovníci a zbylí mniši byli rozehnáni. Co nestihli kališničtí vojáci rozkrást, to rozmrhal svým rozmařilým životem nový opat Jakub ze Šternovic, kterého hrstce zbylých bratrů vnutil roku 1560 arcivévoda Ferdinand I. Habsburský.

31 BUBEN, M. M.: *Encyklopedie řádů*, s. 77.

32 Jedná se o součásti oděvu a liturgická náčiní symbolizující moc církevní i světskou. Jsou vyhrazeny pouze biskupům a některým prelátům (včetně opatů), kteří se pak nazývají infulovaní preláti. Viz BUBEN, Milan, M.: *Encyklopedie heraldiky*, s. 330, heslo *Pontifikálie*.

33 BUBEN, M. M.: *Encyklopedie řádů*, s. 77.

34 SOKOLOVÁ, J.: *Strahov*, s. 4.

Nová naděje pro zchátralý klášter svítla s příchodem premonstráta Jana Lohela, který byl velmi brzy zvolen převorem, a roku 1579 zařídil sesazení nehodného opata Jakuba ze Šternovic. Sedm let poté byl tento schopný muž zvolen opatem. Jeho zásluhou strahovský klášter doslova „vstal z popela“. Opat Jan nechal klášter opravit a to, co opravit nešlo, nechal znovu vystavět. Takto založil novou budovu opatství, obnovil klášterní chrám a založil slavnou strahovskou knihovnu. Po jeho smrti nastoupil na opatský stolec Kašpar z Questenbergu, který Janovo restaurátorské dílo dokončil. Nastávající období stavovského povstání strahovský klášter a jeho komunita přečkala bez výrazných potíží.³⁵

35 BUBEN, M. M.: *Encyklopedie řádů*, s. 78

1.2. Typy pečetí

Opat Petr I. (Petrus)

1225 /25 – 1240

O době panování tohoto opata nevíme mnoho. Jednalo se však nejspíše o dobu vcelku klidnou, o dobu dotváření a dobudování strahovské kanonie. Hlavní pečeť tohoto opata je nejstarší doloženou strahovskou pečetí. Dochována je minimálně ve dvou exemplářích, jeden je z roku 1238 a druhý z roku 1240. Obě jsou zašpičatěle-oválné, vyrobeny z nebarveného včelího vosku. Pečeť opata Petra je výjimečná tím, že se na ní zobrazeno pouze poprsí opata. Pečetí tohoto typu jsou ve sledovaných kláštřích doloženy pouze u dvou opatů.

zašpičatěle – oválná velká pečeť, 1238 - 1240 (obrázek 1)

48x38mm

Uprostřed pečetního pole se nachází poprsí opata v kasuli³⁶, bez mitry, v pravé ruce drží berlu, v levé knihu. Od obrazu je linkou oddělen opis, který je psán gotickou majuskulou a zní: ABBAS IN MONTE SION.

Opat Gezo II. (Giezo, Gozon)

1240 – 1243

Opat Gezo prožil ve své funkci tři poměrně klidné roky, nemáme zpráv o žádné významnější události týkající se strahovského kláštera v této době.

Hlavní pečeť opata Geza II. je dochována též pouze v jednom exempláři.

³⁶ Kasule neboli ornát je vrchní liturgické mešní roucho. MARTÍNEK, Radek: *Liturgické textilie, historie, pořádání a uchování*. Olomouc 2014, s. 25, heslo *Kasule*.

zašpičatěle – oválná velká pečeť, 1242

55x37mm

Jeho hlavní pečeť je zatím doložena pouze v jednom exempláři. Co se týče pečetního obrazu, navazuje na pečeť svého předchůdce. Jeho pečeť je druhým pečetním typem ze zmiňovaných dvou se vzácným zobrazením poprsí opata. Též je vyrobena ze včelího vosku.

Stejně jako u pečetí opata Petra se uprostřed pečetního pole nachází poprsí opata v kasuli, bez mitry, v pravé ruce drží berlu, v levé knihu. Vedle poprsí opata se však navíc nachází osmihrotá hvězda, symbolizující Pannu Marii. Od obrazu je dvěma čarami oddělen kapitální opis: SIGILLUM ABBA[TIS] MONT[IS] [SION].

Opat Jordán (Jordanus)

1285 – 1289

*Opat Jordán zdědil kanonii ve velmi zuboženém stavu. Koncem 70. let totiž utrpěla velkou ránu rabováním Braniborů, mnoho bratrů uteklo do lesů, vládla zde velká chudoba. Již jeho předchůdci se snažili klášter dostat z finančních potíží pomocí rozprodávání jeho statků, a opat Jordán byl nucen v tom pokračovat.*³⁷

Jeho pečeť zahajuje řadu hlavních opatských pečetí stejného motivu s dominantním zobrazením Panny Marie. Pečeť je také z přírodního vosku.

zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1287 (obrázek 2)

šířka: 35mm – výšku pečetí nelze určit, protože její spodní část zcela chybí.

Horní dvě třetiny pečetního pole zabírá sedící postava Panny Marie s malým Ježíškem na klíně, napravo i nalevo od ní klečí postava anděla v pozici adoranta.³⁸ Spodní třetina pečetí se nezachovala. Taktéž z opisu se dochovala pouze část. Lze však

³⁷ TAMTÉŽ, s. 33.

³⁸ Adorant je postava modlící se k nějakému světcí. Viz RULÍŠEK, Hynek: *Slovník křesťanské ikonografie. Postavy, atributy, symboly*. Hluboká nad Vltavou 2005, heslo *Adorace*.

poznat, že je psán gotickou majuskulou, a je z vnitřní strany ohraničen linkou a z vnější perlovcem. Dochovaná část zní: SIGILL[UM] //// //// //// ////.

Opat Edmund (Edmundus)

? - 1304

O opatu Edmundovi a osudech kláštera za jeho vlády se neví skutečně téměř nic, dokonce ani ve kterém roce se stal opatem. Ví se jen, že nějaký čas byl Edmund koadjutorem svého předchůdce Budišína a že zemřel roku 1304 v klášteře v Zábrdovicích³⁹

zašpičatěle—oválná velká pečeť, 1304 (obrázek 3)

57x35mm

Edmundova hlavní opatská pečeť má stejný obraz jako pečeť opata Jordána. Horní dvě třetiny pečetního pole zabírá sedící postava Panny Marie s malým Ježíškem na klíně, napravo i nalevo od ní klečí anděl v pozici adoranta. Vzhledem k velmi dobrému stavu této pečeti lze však určit i podobu její spodní části. Nachází se tam klenutý gotický oblouk, ve kterém klečí postava v kněžském rouchu, bez mitry, s berlou v rukou. Nejspíše se jedná o opata, modlícího se k Panně Marii. Pečeť s takovýmto obrazem se nazývá votivní.⁴⁰ Nečitelný opis psaný gotickou majuskulou je z vnitřní strany ohraničen linkou a z vnější perlovcem.

Opat Dětřich II. (Theodorik)

1304 – 1307

Ani o tomto opatu prameny neříkají mnoho. Víme však, že klášter vedl za doby velkého hladu, ale že byl dobrý hospodář a dokázal nejen uživit celou kanonii, ale i sytit chudé,

39 ČERMÁK, Dominik Karel: *Premonstráti v Čechách a na Moravě*. Praha 1877, s. 34.

40 GLEJTEK, M.: *Středověká církevní pečeť*, s. 65 – 66.

a dokonce zčásti opravil poničený kostel a získal zpět některé dříve ztracené klášterní statky.⁴¹

Děřichova pečeť z března roku 1306 je první doloženou pečetí, k jejíž výrobě byl použit barvený vosk, konkrétně zelený.

zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1306 (obrázek 4)

57x35mm

Obě pečeti tohoto opata se dochovaly pouze ve zlomcích. Lze však poznat, že obraz je stejný jako u velkých pečetí opata předchozího – opět se jedná o votivní pečeť. Horní dvě třetiny pečetního pole zabírá sedící postava Panny Marie s malým Ježíškem na klíně, napravo i nalevo od ní klečí adorující andělé. Ve spodní třetině pečeti se nachází klenutý gotický oblouk, ve kterém klečí postava opata v kněžském rouchu, bez mitry, s berlou v rukou. Opis psaný gotickou majuskulou je z vnitřní strany ohraničen linkou a z vnější perlovcem a zní: SIG[ILLUM] A[BBA]TIS EC[LESIE] MONTIS SION.

Opat Gerard de Kunstadt (Gerhardus, Gerhard)

1307 – 1327⁴²

Za panování opata Gerarda se poměry ve strahovském klášteře ještě zhoršily. Počátkem 14. století byl klášter hned třikrát vyloupen a pobořen. Bylo tedy na Gerardovi, aby napravil vzniklé škody. To se mu díky přízni krále Jana Lucemburského a také díky bohaté úrodě v letech 1319 a 1320 částečně podařilo. Zvýšil počet řeholníků v klášteře a dal znovu vystavět některé klášterní budovy včetně kostela.

41 TAMTÉŽ, s. 35.

42 Milan M. Buben ve své publikaci *Encyklopedie řádů a kongregací v Českých zemích* uvádí, že Děřichův pontifikát ve strahovském klášteře skončil buďto roku 1321, nebo 1323. Viz BUBEN, M. M.: *Encyklopedie řádů*, s. 85. Přítomnost Děřichova jména a pečeti u písemnosti z roku 1327 nás však přesvědčuje o tom, že zastával funkci strahovského opata minimálně až do tohoto roku.

zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1309 – 1327 (obrázek 5)

57x35mm

Pečeť opata Gerarda je další v řadě velkých opatských votivních pečetí se stejným obrazem. Opět horní dvě třetiny pečetního pole zabírá sedící postava Panny Marie s malým Ježíškem na klíně, napravo i nalevo od ní klečí anděl v pozici adoranta. Ve spodní třetině pečetě se nachází klenutý gotický oblouk, ve kterém klečí opat v kněžském rouchu, bez mitry, s berlou v rukou. Opis je z vnitřní strany ohraničen linkou, z vnější perlovcem je psán gotickou majuskulou, a zní stejně jako u předchozí pečetě: SIGILLUM ABBATIS ECLESIE MONTIS SION.

Opat Jan II. ze Štědré (Štědra)

1389/90 – 1408

Tento opat proslul svou moudrostí a zbožností. Požíval velké vážnosti a úcty jak u světských pánů, tak i u papeže, a v době jeho vlády klášter velmi dobře prosperoval. Již od dob panování opata Petra II. měli strahovští opati právo užívat pontifikáli, což se významně promítá také na jejich pečetích, samozřejmě včetně pečetě Jana II. ze Štědré.

Jeho pečeť je první doloženou strahovskou pečetí z červeného vosku. Od této doby již všichni opati užívají pro své pečetě vosk této barvy. Je také první místní pečetí s užitím heraldického prvku.

zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1407 (obrázek 6)

65x40mm (lze určit jen přibližně, protože je dochována jen ve zlomku)

Uprostřed pečetního pole sedí v gotické architektuře na stolci opat, na jehož hlavě lze rozeznat náznak mitry, v levé ruce zase náznak berly. Pod nohami opata se nachází špatně zřetelný štítek, v němž je položeno břevno. Jedná se o znak strahovského kláštera. Bohužel je dochován jen zlomek pečetě, nelze tedy zjistit přesnou podobu

obrazu. Opis je z obou stran ohraničen linkou, je psán gotickou majuskulou; ale je ho dochován pouze zlomek, který zní: [SIGILLUM] [A] BBA [TIS] [].

Mikuláš (Nicolaus) Durynk

1410 – 1434

Opat Mikuláš byl velkým bojovníkem za katolické učení v době rozšiřování husitských bludů. Jeho panování spadá do snad nejsmutnější části historie kanonie strahovské. V květnu roku 1420 byl klášter totiž vyrabován a vypálen husitským vojskem. Většina kanovníků byla vyvražděna a opat sám utekl s přeživšími bratry do Vratislavy do místního premonstrátského kláštera, kde také zemřel. Mnoho klášterních statků bylo potom rozkradeno okolními pány⁴³

zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1413 (obrázek 7)

61x 41mm

V pečetním poli se nachází nad sebou dva stejně velké gotické výklenky ozdobené z obou stran věžemi a na vrcholu fiálami. Ve spodním stojí opat s mitrou na hlavě, berlou v levé ruce a knihou v pravé. V horním výklenku se pak nachází polopostava Panny Marie s malým Ježíškem na ruce. Opis je z obou stran ohraničen perlovcem, psán gotickou minuskulou a je velmi špatně čitelný. Zní: *s(igillum) nicolai a///// ///// abas⁴⁴ ///// /////*.

43 ČERMÁK, D. K.: *Premonstráti v Čechách*, s. 45 – 46.

44 Zde se nejspíše rytec pečetidla dopustil chyby ve skloňování. Správně by totiž měl být užit genitiv, který zní *abbatis*. Další chybou je špatný pravopis tohoto slova, kdy je vynecháno jedno písmeno *B*, přičemž není přítomna žádná značka pro zkrácení.

Opat Jan V. Starustka z Hranic

1470 – 1486

Jan Starustka byl ve velké úctě u krále Jiřího z Poděbrad i jeho nástupce Vladislava. Díky jejich podpoře se mu podařilo provést ve strahovském klášteře některé opravy a nové výstavby.⁴⁵ Roku 1486 však byl klášter znovu vypleněn a pobořen a řeholníci vyhnáni. Opat utekl na Pražský Hrad, kde také ve stejném roce zemřel.

zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1413 (obrázek 8)

61x 41mm

V pečetním poli sedí uprostřed gotické architektury na stolci opat v řeholním rouchu s mitrou na hlavě a berlou v pravé ruce. Fiály gotické architektury zasahují nahoře do opisového pole. Opis je z obou stran ohraničen linkou a psaný gotickou minuskulou. Je hůře čitelný a zní: *s(igillum) ioannis abat⁴⁶ monasterii strahoviensis*.

Opat Kašpar I.

1510 – 1517

Kašpar zdědil kanonii ve velmi špatném stavu. Klášterní budovy byly poničené po husitských vpádech, velmi špatná byla také finanční situace kláštera. Opat Kašpar tedy dělal vše proto, aby stav kanonie zlepšil a vrátil jí její původní slávu. Podařilo se mu získat některé během husitských válek odcizené statky, které klášteru potvrdil král Vladislav Jagellonský, jenž měl Kašpara ve velké úctě, ale situace kláštera se tím nijak zvlášť nezlepšila. Kašpar proto začal pronajímat jednotlivé části rozparcelovaného klášterního pole svým poddaným. Dále opravil a znovu vyzdobil klášterní kostel. Roku 1517 byl však z nám dosud nejasného důvodu sesazen. Prý byl nařčen z neřádného života, pravý důvod však znám není. Na protest pak klášteru ukradl mnohé cennosti

45 TAMTÉŽ, s. 49 - 50.

46 Opět se jedná o chybu výrobce pečetidla. Zde však nejspíš pouze zapomněl ke slovu *abat* vyrýt značku pro zkrácení, protože na rozdíl od pečeti opata Mikuláše Durynka je zřetelné, že je správně užít genitiv a slovo je jen zkrácené.

včetně pečetidel, ale byl dopaden, proto se tento jeho přečin neprojevil žádnou změnou v pečetění.⁴⁷

Jeho pečeť započíná řadu velkých opatských pečetí stejného typu, který vydržel v užívání až do konce sledovaného období. Vše nasvědčuje tomu, že se jedná o jeden typář, který si opati předávali. Tomu nasvědčuje i to, že součástí opisu této pečeti není jméno žádného konkrétního opata, nejedná se tedy zároveň o osobní opatovu pečeť, ale pouze o pečeť opatského úřadu.

zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1511 (obrázek 9)

65x40mm

Uprostřed bohatě zdobené gotické architektury, která nahoře i dole zasahuje do opisového pole, stojí opat v řeholním rouchu s mitrou na hlavě a berlou v levé ruce, pravíci žehná. Pod nohama opata se nachází polský štít s jedním břevnem. Opis umístěn na pásce a nejspíše je psaný gotickou minuskulou, nicméně je velice špatně rozeznatelný, a v horní části pečeti navíc poškozený.

Jan VII. Curtius / Kulmbach⁴⁸

1526 – 1535

Za vlády tohoto opata byl klášter uvržen do ještě větší finanční nouze. Vypukla totiž válka proti Turkům, a i strahovský klášter byl nucen odvádět dávky určené na tento

47 PAŘEZ, Jan: *Diplomatika a správa premonstrátské kanonie na Strahově v 16. století (1510-1586)*. s. 442 – 443. In *Sborník archivních prací / Roč. 53, č. 2 (2003)*, s. 307-523 .

48 M. M. Buben ve své Encyklopedii uvádí, že v této době vládl na Strahově opat Jan VII. Curtius. Viz BUBEN, M. M.: *Encyklopedie řádů*, s. 85. Jan Pařez se však ve své práci *Diplomatika a správa premonstrátské kanonie na Strahově* domnívá, že Jan Curtius na Strahově vládl jen necelý jeden rok, a to až rok 1535. V době, kdy dle M. M. Bubna vládl Curtius uvádí jakéhosi jiného Jana, a to Jana Kulmbacha. Viz PAŘEZ, J.: *Diplomatika a správa*, s. 444 – 445. Tomuto Kulmbachovi by podle Pařezovy teorie měla také patřit popisovaná pečeť. V písemnosti, ke které je pečeť přivěšena, se uvádí pouze jméno Jan, příjmení uvedeno není. Vzhledem k jisté podobnosti příjmení obou možných opatů lze také připustit možnost, že se jedná ve skutečnosti o opata jednoho. Nelze určit, která teorie je pravdivá, proto jsou v této práci uváděna obě jména.

konflikt. Opat byl proto nucen prodat několik dalších statků. Roku 1535 se stal opatem kláštera v Teplé.⁴⁹

zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1531 (obrázek 10)

65x40mm⁵⁰

Obraz jeho pečeti je stejný jako obraz pečeti předchozího opata, dle všeho se jedná o jeden a ten samý typář. Uprostřed bohatě zdobené gotické architektury, která nahoře i dole zasahuje do opisového pole, stojí opat v řeholním rouchu s mitrou na hlavě a berlou v levé ruce, pravicí žehná. Pod nohama opata se nachází polský štít s jedním břevnem. Opisu je dochován opět jen zlomek: *//// maius //// []*.

Jan VIII. Muth

1544 – 1552

Jan Muth byl původně strahovským převorem. Není o něm mnoho zpráv. Ví se, že pokračoval v pronajímání klášterních statků, konkrétně se ví, že pronajal vinici na Petříně. Byl také jedním z mála českých premonstrátů, kteří navštívili kanonii v Prémontré. O důvodu ukončení jeho opatského úřadu jsou taky zprávy jen nejasné. Měl se snad tohoto postu zříct sám, kvůli jakýmsi neshodám s jedním z bratří.⁵¹

zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1544 (obrázek 11)

65x40mm

Janova pečeť je další z řady pečeti pocházejících ze stejného typáře, tudíž i obraz je stejný jako u předchozích dvou opatských pečeti. Uprostřed bohatě zdobené gotické architektury, která nahoře i dole zasahuje do opisového pole, stojí opat v řeholním rouchu s mitrou na hlavě a berlou v levé ruce, pravicí žehná. Pod nohama opata se

49 TAMTÉŽ, s. 54.

50 Je dochována pouze část pečeti. Vzhledem k tomu, že tato pečeť má stejný obraz jako pečeť předchozího opata (Kašpara), lze předpokládat, že se jedná o otisk stejného typáře, tudíž i rozměr byl původně shodný s pečeti předchozí.

51 PAŘEZ, J.: Diplomatika a správa, s 445 – 446.

nachází polský štít s jedním břevnem. Opis je psán gotickou minuskulou na pásce, a konečně je dochován v takovém stavu, aby se dal přečíst. Zní: *s(igillum) maius d[o]m[ini] abbatis stahowiensis.*

Jakub (Jacobus) ze Šternovic

1560 – 1579

Jakub ze Šternovic byl cizinec, kterého vnutil strahovským bratřím za opata arcivévoda Ferdinand I. Habsburský. Nejednalo se dokonce ani o příslušníka premonstrátského řádu, ale o světského kněze. Jakubovo jméno bylo vždy spojováno s největším úpadkem kláštera, což je nejspíš oprávněné. Není však jisté, jestli za tento stav mohl skutečně Jakub. Je pravdou, že pronajal a prodal mnoho klášterních statků, ale to bylo nejspíš vzhledem ke špatné finanční situaci kláštera nezbytné. Větším problémem však byl nejspíš opatův soukromý život, který měl nejspíš velmi daleko od cudného a skromného života řádového bratra. Z pohledu sfragistiky není jisté bez zajímavosti, že od roku 1570 se již na Strahově nevyskytoval žádný převor, a opat Jakub vládl kromě své opatské pečeti také pečeti konventní. Jakub byl nakonec roku 1578 internován, načež sám rezignoval⁵²

zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1569 (obrázek 12)

65x40mm

Pečeť má stejný obraz i opis jako pečeti předchozích tří opatů, jedná se totiž nejspíš o otisky jednoho a toho samého pečetidla. Uprostřed bohatě zdobené gotické architektury, která nahoře i dole zasahuje do opisového pole, stojí opat v řeholním rouchu s mitrou na hlavě a berlou v levé ruce, pravicí žehná. Pod nohama opata se nachází polský štít s jedním břevnem. Opis je psán gotickou minuskulou na pásce a zní: *s(igillum) maius d[o]m[ini] abbatis stahowiensis.*

52 Tamtéž, s 449 – 450.

Matěj II. Ghel (Gehell, Göhl)

1579-1585

Po sesazení nehodného opata Jakuba, za které se zasloužil nový strahovský převor Jan Lohel, se měl právě tento mladý premonstrát stát také opatem. Kvůli jeho přílišnému mládí se však musel opatského úřadu prozatím ujmout právě Matěj Ghell.⁵³ Ten zdědil klášter zchudlý a téměř neobyvatelný. Díky podpoře císařovny matky Marie, .se mu však podařilo učinit klášter alespoň částečně obyvatelný, obnovil zde pravidelné bohoslužby a přivedl s sebou do zpustlého kláštera další tři řeholníky.⁵⁴

Od tohoto opata se nepodařilo doložit velkou pečeť, máme však několik exemplářů jeho pečeti sekretní.

oválná sekretní pečeť, 1582 (obrázek 13)

19x16mm

Ve spodní části jejího pečetního pole se nachází polský štít s jedním břevnem, na něm je položen blíže neurčitelný předmět, z něhož a okolo něhož se vlní nejspíše přikryvadla. Na něm se nachází nejspíše hlava anděla nesoucí mitru, z níž po obou stranách splývají fimbrie. Za celým erbem je postavena biskupská berla, jejíž hlavice se nachází nalevo od mitry. Pečeť bohužel není dochována v tak dobrém stavu, aby se daly rozeznat detaily jejího obrazu. Po obou stranách mitry jsou rozmístěna písmena nápisu – M G / A S, což jsou iniciály opata – MATTHIAS GEHELL ABBAS STRAHOVIENSIS.

53 BUBEN, M. M.: *Encyklopedie řádů*, s. 77.

54 PAŘEZ, J.: *Diplomatika a správa*, s 450 – 451.

Jan X. Lohel (Lohelius)

1586 – 1612

Jak bylo již řečeno, zasloužil se tento velmi schopný muž coby převor strahovského kláštera o sesazení zlotřilého opata Jakuba ze Šternovic. Tehdy byl však příliš mladý na to, aby se stal opatem, proto se tohoto úřadu zhostili ještě Matěj Ghell a Ondřej Werner. Lohel se stal opatem až roku 1586 a zasloužil se o to, že strahovská kanonie doslova „vstala z popela“.⁵⁵ Lohel byl velice schopný kazatel a významný odpůrce protestantismu. Pro tuto jeho oddanost katolické církvi si ho oblíbil král Rudolf II. a mnoho českých katolických pánů. Právě díky jejich pomoci se mu podařilo obnovit kanonii na Strahově. Dal zrekonstruovat chrám i budovu, která byla díky němu opět plně obyvatelná. Také dal postavit slavnou klášterní knihovnu.⁵⁶

velká zašpičatělé oválná pečeť, 1593 – 1609 (obrázek 14)

65x40mm

I pečeť tohoto opata navazuje na řadu velkých opatských pečetí stejného pečetního obrazu, pocházejících se stejného typáře. Uprostřed bohatě zdobené gotické architektury, která nahoře i dole zasahuje do opisového pole, stojí opat v řeholním rouchu s mitrou na hlavě a berlou v levé ruce, pravicí žehná. Pod nohama opata se nachází polský štít s jedním břevnem. Opis je psán gotickou minuskulou na pásce a zní: *s(igillum) maius d[o]m[ini] abbatis stahowiensis.*

oválná sekretní pečeť, 1597 – 1599 (obrázek 15)

19x17mm

Ústředním motivem této erbovní pečeti je renesanční štít, který je rozpolcený. V pravém poli se nachází břevno, v levém pak svazek dvou klíčů. Jedná se o erb Strahovského kláštera. Na štítu je položena mitra, z níž po obou stranách štítu splývají fimbrie ozdobené křížky. Okolo erbu jsou do čtverce rozmístěna písmena nápisu I L /

55 BUBEN, M.M.: *Encyklopedie řádů*, s. 77 – 78.

56 ČERMÁK, D. K.: *Premonstráti v Čechách*, s. 59.

A S, což jsou iniciály, které značí IOHANN LOHELIUS ABBAS STRAHOVIENSIS.⁵⁷

57 U této pečeti jsem měla k dispozici pouze její fotografii bez měřítka, proto bohužel nejsem schopna určit její rozměry.

2. Želivský klášter

2.1. Stručná historie želivského kláštera od roku 1149 do roku 1620

O vznik premonstrátské kanonie v Želivi se zasloužil, stejně jako u kláštera strahovského, olomoucký biskup Jindřich Zdík, který sem nechal roku 1149 uvést komunitu premonstrátů. Do té doby v tamějším klášteře, založeném roku 1139 knížetem Soběslavem I. a jeho ženou Adlétou, sídlili benediktini. Ti však byli donuceni klášter opustit právě proto, aby se zde mohl usadit tehdy již populárnější řád premonstrátů.⁵⁸ To, že se na založení premonstrátské kanonie v Želivi významně podílel právě Jindřich Zdík, lze poznat i z názvu, který tehdy nově vzniklý klášter dostal. Stejně jako u Strahova zde Zdík uplatnil svoji zálibu v biblických názvech. Klášter dostal jméno Siloe, a to podle vodní nádrže v Jeruzalémě.⁵⁹

Premonstrátská komunita přišla, stejně jako do strahovského kláštera, z Porýní ze Steinfeldu, a prvním želivským opatem se stal opat Godšalk. Tento premonstrát pomáhal i se založením kanonie na Strahově a pro svůj svatý život je uctíván jako blahoslavený.⁶⁰

O nejstarších dějinách kláštera Siloe toho bohužel nevíme mnoho. O tom, že tato kanonie rychle získávala na významu však nepochybně svědčí fakt, že do roku 1257 bylo jejími silami založeno a z jejích řad osazeno pět nových premonstrátských klášterů a jedno proboštví. Želivský klášter získal rychle mnoho statků, které mu roku 1226 potvrdil papež Honorius III. Papež ho vzal také pod svoji ochranu, kterou později potvrdil i papež Urban IV.

58 CHAROUZ, Jindřich Zdeněk: *Oživené dědictví. Premonstrátský klášter včera a dnes*. Kanonie premonstrátů v Želivě 1995, s. 6.

59 BUBEN, M. M.: *Encyklopedie řádů*, s. 91.

60 PETRŮ, Cyril Ludvík: *Dnes ke mně mluví*. Olomouc 2003, s. 50.

Bohužel tyto roky klidné prosperity netrvaly dlouho. Roku 1375 v želivském klášteře vypukl veliký požár, který postihl klášterní budovu i kostel. Do této doby románské stavby byly nahrazeny stavbami gotickými. Nedlouho po eliminaci následků katastrofy přišla však pro želivské opaty událost potěšující – roku 1389 získal totiž opat Jindřich pro sebe i všechny své nástupce právo užívat pontifikálie. Období husitských

válek prožili želivští bratři v bezpečí jihlavské fary, kde i s opatem tuto neklidnou dobu šťastně přečkali. Klášter samotný byl za husitských válek dvakrát vypleněn.

V roce 1437 potvrdil císař Zikmund klášteru vlastnictví 40 vsí (ze kterých mu však čtyři ihned zastavil) a roku 1458 klášteru potvrdil všechny výsady a statky také Jiří z Poděbrad. Želivské kanonii se opět začínalo dařit lépe. Roku 1461 propůjčil papežský legát želivským opatů právo světit kalichy a některá mešní roucha, a o rok později jim papež povolil udílet nižší svěcení.⁶¹

Opět však tato léta zdaru netrvala dlouho. V době bojů katolické Panské Jednoty proti králi Jiřímu z Poděbrad se Želiv postavila na stranu katolíků, což znamenalo proti králi. Takový čin se neobešel bez následků. Roku 1468, konkrétně pak 29. března, dostal celý klášter se všemi pozemky a majetky do držení králi věrný Burian Trčka z Lípy. Musel splnit jedinou podmínku, a to nechat v klášteře přebývat dva či tři premonstrátské kněze. Všichni ostatní bratři však museli klášter opustit a opět se uchýlit do Jihlavy, kde přebývali na faře. V roce 1567 zemřel poslední želivský opat Martin II. Stralický. Jeho smrtí se dovršil život želivské kanonie, která tímto zcela vymřela.

⁶²Roku 1582 pak dostal rod Trčků želivský klášter do dědičného držení.

Ostatní členové premonstrátského řádu v Čechách však nechtěli, aby kanonie v Želivi zcela zanikla. Zábrdovický opat a novoříšský probošt Kašpar Schönauer proto roku 1568 požádal císaře Maxmiliána II. o důchody želivského kláštera a o titul želivského opata. Císař mu alespoň částečně vyhověl. Udělil mu patronátní právo nad

61 BUBEN, M.M.: *Encyklopedie řádů*, s. 91 – 92.

62 VLČEK, Pavel - SOMMER, Petr - FOLTÝN, Dušan: *Encyklopedie českých klášterů*. Praha 1997, s. 707.

jihlavským kostelem a titul opata želivského. Tak se sto let po obsazení kláštera rodem Trčků z Lípy stal titulárním želivským opatem Kašpar Schönauer, opat zábrdovický. Ten si titul želivského opata udržel až do své smrti roku 1589. Poté přešel želivský klášter se všemi právy a výsadami na opata strahovského, Jana Lohela, který se tímto stal i želivským opatem. Nicméně stalo se tak pouze oficiálně a teoreticky, protože fakticky patřil Želiv stále Trčkům z Lípy.⁶³ Přesto však Lohel brzy vyslal do Želivi ze svého kláštera skupinku řeholníků, a dne 15. února 1591 byla želivská kanonie oficiálně připojena k té strahovské. Není ale asi překvapením, že v Želivi stále žili Trčkové, kteří si mezitím v areálu kláštera dokonce zbudovali renesanční zámek.

Želivský klášter byl děděn v rodu Trčků až do roku 1599, kdy přešel na Prokopa Dvořeckého z Olbramovic. Ten jej o dva roky později prodal Janu Bedřichu Hofmanovi, svobodnému pánu na Grynpychlu a Střechově, po jehož smrti klášter přešel na Karla Görgera z Toleta na Griesbachu, který se však zúčastnil stavovského odboje, a tak mu byl klášter v roce 1622 i se všemi majetky zkonfiskován.⁶⁴

63 CHAROUZ, J. Z.: *Oživené dědictví*, s. 10.

64 BUBEN, M. M.: *Encyklopedie řádů*, s. 93.

2.2. Typy pečetí

Opat Heřman (Hermannus)

1233 – 1236

*Opat Heřman, v pořadí šestý opat želivský, zasloužil se o rozšíření klášterních statků o několik vesnic a zasloužil se o to, že majetek kláštera potvrdil roku 1233 český král Václav I. Za jeho panování klášter zažíval období klidu a rozkvětu.*⁶⁵

Jeho pečeť je nejstarší dochovanou želivskou opatskou pečetí. Je dochována ve dvou exemplářích a je výjimečná tím, že se jedná o velkou pečeť okrouhlého tvaru. Vyrobená je z přírodního vosku.

okrouhlá velká pečeť, 1236 (obrázek 16)

49x49mm

Ústředním motivem je sedící opat, oděný do mešního roucha, bez mitry, který drží v pozdvižené pravici knihu, nad níž se nachází kapitální písmeno A, značící nejspíše sv. Augustina. Opis je dochován jen zlomkovitě. Je psán gotickou majuskulou a z obou stran je ohraničen linkou. Zachovaná část zní: + SIGILUM SIL [OENSIS ABBATIS].

⁶⁶

Opat Jakub (Jacobus)

1276 – 1293

*Za jeho vlády postihlo klášter první větší neštěstí. V roce 1278 byl klášter vydrancován po bitvě na Moravském poli vojskem Rudolfa I. Habsburského.*⁶⁷ Klášter se však brzy vzpamatoval, a ještě za vlády opata Jakuba získal další majetky, jako například les a

65 ČERMÁK, D. K.: *Premonstráti v Čechách*, s. 210.

66 FRIDRICH, Gustav (ed.): *CDB III/I*, č. 142. Praha 1942, s. 177.

67 BUBEN, M.M.: *Encyklopedie řádů*, s. 92.

*patronátní právo nad dvěma kostely. Také klášteru získal od krále opětovné stvrzení všech svých výsad, práv a majetků.*⁶⁸

Jeho pečeť, doložená zatím pouze v jednom exempláři, je již zašpičatě-oválná.

zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1289 (Obrázek 17)

55x35mm

V pečetním poli stojí opat v řeholním rouchu, bez mitry. V pravé ruce drží berlu, v levé ruce knihu, nad níž se nejspíš nachází Augustinova iniciála. Špatně čitelný opis je z obou stran ohraničen linkou, je psán gotickou majuskulou, a zní: [SIGILLUM] [ABB] ATIS ///// /////.

Opat Thilman I. (Tilmannus)

1303 – 1311

Za doby panování tohoto opata byl klášter opět vydrancován. Tentokrát vojsky Jindřicha korutanského.⁶⁹ O opatu osobně toho moc známo není. Ví se však že vedl jakési spory s proboštem kláštera kounického.⁷⁰

Pečeť tohoto opata je dochována ve dvou exemplářích, přičemž ten z roku 1311 je první pečetí z barveného vosku v želivském klášteře – je vyrobena z černého včelího vosku.

zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1303 (Obrázek 18)

55x35mm

Pečetní obraz zachycuje stojícího opata v řeholním rouchu, bez mitry, který drží v pravé ruce berlu a v levé ruce knihu, nad níž se nejspíš opět nachází Augustinovo písmeno A. Opis pečeti je silně poškozený. Dochovaná část zní: []ALDAN []e SYL [OENSIS].

68 ČERMÁK, D. K.: *Premonstráti v Čechách*, s. 212 – 213.

69 BUBEN, M. M.: *Encyklopedie řádů*, s. 92.

70 ČERMÁK, D. K.: *Premonstráti v Čechách*, s. 213.

Opat Dětřich

1323 - ?

O osudech tohoto opata nevíme kromě roku jeho nástupu vůbec nic. Ani v želivském klášteře se nejspíš neudála žádná významná událost, protože o žádné prameny nehovoří.

Jeho pečeť je doložena pouze v jednom exempláři a má podobný obraz jako pečeti dvou předchozích opatů.

zašpičatělě-oválná velká pečeť, 1323 (Obrázek 19)

[54] x32mm

V pečetním poli stojí opat v řeholním rouchu, bez mitry, s berlou v pravé ruce. V levé drží knihu, nad níž se nachází kapitální písmeno A. Opis je z obou stran ohraničen linkou a je psán gotickou majuskulou. Obě špičky pečeti jsou odlomené, proto chybí i část opisu. Přečíst lze: [SIGILLUM] ABBA[TIS] [D]E SILO[E]. Kvůli nedochování pečeti v její původní velikosti nelze přesně určit její výšku, můžeme ji pouze odhadovat.

Opat Bohuslav (Bohuslaus, Bohunko)

1359/60 – 1371

Tento opat zdědil klášter ve špatné finanční situaci po různých válečných nájezdech, které klášter prodělal. Byl tedy nucen prodat či zastavit mnohé klášterní statky. Finanční situaci kláštera se mu ale podařilo natolik zlepšit, že si opat mohl dovolit mnohé statky vykoupit zpět. O tomto opatovi je také známo, že jel do Říma nechat si potvrdit klášterní statky a privilegia od papeže, a že na této cestě taky zemřel. Na počest této jeho výpravy má želivský klášter ve svém znaku klíče jako odkaz na papeže⁷¹

Pečeť tohoto opata zahajuje řadu pečeti se stejným námětem, která pokračuje až do konce sledovaného období.

71 ČERMÁK, D. K.: *Premonstráti v Čechách*, s. 215.

zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1361 (Obrázek 20)

55x32 mm

Ústředním motivem této pečeti je gotické okno s fiálami, v němž stojí postava Panny Marie s malým Ježíškem na ruce. K ní se modlí drobný opat v nice pod jejíma nohama. Jedná se tedy o pečeť votivní. Opis v gotické minuskule, ohraničený z obou stran linkou, je kvůli přesahující voskové misce nečitelný.

Opat Jindřich (Henricus)

1372 – 1400

Tři roky po nástupu opata Jindřicha vypukl v klášteře požár, který zničil obytné budovy i románskou baziliku. Opat však dal vše znovu vystavět, a to již v gotickém slohu. Jindřich požíval velké úcty od papeže, který mu roku 1389 udělil právo pontifikálií.⁷²

zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1374 (Obrázek 21)

55x32mm

Obraz jeho pečeti je stejný jako obraz velké pečeti opata Bohuslava. Jedná se tedy o gotické okno s fiálami, v němž stojí postava Panny Marie s malým Ježíškem na ruce. K ní se modlí drobný opat v nice pod jejíma nohama. Jedná se tedy o pečeť votivní. Opis však stejně jako u pečeti předchozí není čitelný.

Opat Stibor II.

1400 – 1405

O tomto opatovi se toho bohužel moc neví, památky na něj byly zničeny během husitského plenění.

72 BUBEN, M. M.: *Encyklopedie řádů*, s. 92.

zašpičatělě-oválná velká pečeť, 1400 (Obrázek 22)

55x32 mm

Pečeť nese stejný obraz jako pečeti předchozích dvou opatů. Jedná se o další z řady votivních pečetí. Opět je zobrazeno gotické okno s fiálami, v němž stojí postava Panny Marie s malým Ježíškem na ruce. K ní se modlí drobný opat v nice pod jejíma nohama. I velikost je stejná jako u velkých pečetí předchozích opatů. Je pravděpodobné, že se jedná o otisky jednoho typáře. Lze předpokládat, že opak Stibor si nechal na zděděném typáři přerýt pouze jméno. Přesto, že opisy pečetí předchozích dvou opatů nejsou čitelné, nemá smysl se domnívat, že by nesly jméno *Stibor* tak, jak je to u pečeti opata tohoto jména.

Opis psaný gotickou minuskulou je dobře čitelný a zní: *s(igillum) * styborii * abbatis * siloensis*.

Opat Marek (Marcus)

1443 – 1447

Na tomto opatovi spočíval nelehký úkol obnovit kanonii po husitském drancování a dostat ji z její tíživé finanční situace. To se mu částečně podařilo. Zařídil, aby se v kostelích náležejícím klášteru, které byly Husity znesvěceny, mohly opět sloužit mše, a také získal zpět některé vesnice zcizené klášteru během husitských nepokojů.⁷³

Od tohoto opata máme doloženou pouze menší pečeť, jejíž obraz navazuje na obrazy pečetí hlavních.

okrouhlá menší pečeť, 1445 (Obrázek 23)

35mm

V jejím pečetním poli se nachází gotické okno, uvnitř něhož je polopostava Panny Marie s malým Ježíškem na ruce. Oba mají v ruce žezlo a kolem hlavy svatozář. Pod oknem lze rozeznat španělský štít s nespécifikovatelnou figurou. Opis je z obou stran

⁷³ TAMTÉŽ, s. 219 – 220.

ohraňčen linkou i perlovcem, je psán gotickou minuskulou, a zní: + *s(igillum) domini*
** abbatis * siloensis.*

Opat Petr III.

1490 – 1500

Opat Petr sídlil se svými bratry na faře v Jihlavě, kam byli všichni želivští řeholníci vyhnáni poté, co jim byl roku 1468 klášter nespravedlivě odebrán a přidělen rodu Trčků z Lípy, kteří, na rozdíl od tehdejšího opata Martina, zůstali věrni králi Jiřímu z Poděbrad.⁷⁴ Roku 1499 byl želivský klášter přiřčen rodu Trčků z Lípy znovu, ale s nařízením, aby tam vydržovali alespoň tři řeholníky. Tak se stalo, a dá se předpokládat, že opat Petr byl právě jedním z těchto řeholníků zůstávajícím v želivském klášteře.⁷⁵

Od opata Petra III. máme též dochovanou pouze menší pečeť, jejíž obraz je velmi podobný jako u menší pečeti předchozího opata s tím rozdílem, že se zde nenachází žádný heraldický prvek.

okrouhlá menší pečeť, 1494 (Obrázek 24)

25mm

V pečetním poli se opět nachází gotické okno, v němž je umístěna polopostava Panny Marie s Ježíškem. Nečitelný opis je psán gotickou minuskulou

Opat Wolfgang (Wolfgangus)

1502 – 1518

Opat Wolfgang byl původně duchovním správcem jihlavské fary, která poskytovala bratřím želivským chabou náhradu jejich domova, který byl v rukou rodu Trčků z Lípy.

⁷⁴ BUBEN, M. M.: *Encyklopedie řádů*, s. 93.

⁷⁵ ČERMÁK, D. K.: *Premonstráti v Čechách*, s. 223.

Funkci správce fary si však ponechal i poté co se stal opatem, a tak se spojily tyto dva úřady v jedné osobě. Roku 1502 přidělil papežský legát Wolfgangovi a jeho klášteru ke spravování mikulovický kostel a všechny jeho důchody. Želivská kanonie byla ve velmi špatném stavu, nesídlila v klášteře, a i její finanční situace byla velmi zoufalá.⁷⁶

Hlavní pečeť tohoto opata se dochovala v několika exemplářích. Námět jejího obrazu je stejný jako u pečetí předchozích, ale je jinak zpracovaný. Typář opata Wofganga nejspíš používali i následující opati, a to až do konce sledovaného období, pouze si vždy nechali přerýt jméno na typáři.

zašpičatělě-oválná velká pečeť, 1500 – 1503 (Obrázek 25)

70x40mm

Na obrazu této pečeti se opět nachází gotické okno, v němž stojí postava Panny Marie s Ježíškem, a pod ní se nachází drobná postava opata – je to tedy opět pečeť votivní. Jsou zde však patrné drobné rozdíly oproti velké pečeti opata Stibora II. – postava Panny Marie je drobnější a je obklopena paprskovitou září, nestojí na podstavci, ale na půlměsíci,⁷⁷ postava opata neklečí, ale stojí, a gotická architektura je propracovanější a trochu jinak uspořádaná. Opis je z vnější strany ohraničen perlovcem, z vnitřní linkou a je psán gotickou minuskulou. Zní: *sigillum wolfgangi abbatis monasterii siloensis*.

Opat Ondřej (Andreas)

1530 – 1548⁷⁸

Opat Ondřej je poslední opat popisovaný v této práci, který byl skutečným opatem želivským. Po něm ještě následoval opat Martin II. Stralický, jímž želivský klášter zcela vymřel, ale tím se tato práce nezabývá, poněvadž se nepodařilo doložit žádnou

⁷⁶ TAMTÉŽ, s. 223.

⁷⁷ Tento typ zobrazení Panny Marie se nazývá assumpta. Symbolizuje Mariino nanebevzetí. RULÍŠEK, H.: *Slovník křesťanské ikonografie*. Heslo *assumpta*.

⁷⁸ Podle Milana M. Bubna trval pontifikát opata Ondřeje jen do roku 1547, nicméně jeho opatská pečeť přivěšená k písemnosti z roku 1548 toto tvrzení vyvrací. Viz BUBEN, M. M.: *Encyklopedie řádů*, s. 99.

*jeho pečeť. O Ondřejovi se ví jen tolik, že se snažil získat zpět odcizený klášter a jeho statky, avšak marně. Naopak byl nucen ještě některé zbývající klášterní majetky odprodat.*⁷⁹

zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1548 (Obrázek 26)

70x40mm

Obraz jeho pečeti je stejný jako obraz pečeti opata Wolfganga. Ústředním motivem je tedy opět Panna Maria s Ježíškem na ruce, která stojí uprostřed gotické architektury. Její nohy spočívají na srpku měsíce a celá postava je obklopena paprskovitou září. Jedná se tedy opět o zobrazení typu assumpta. Pod postavou světice se nachází nika, ve které stojí opat. Opět tedy jde o votivní pečeť. Jediný rozdíl oproti pečeti předchozího opata, Wolfganga, je ve jménu v opisu. Opis totiž zní: sigillum Bartolomei abbatis monasterii siloensis. Z toho lze soudit, že opati skutečně používali jeden a ten samý typář, který mezi sebou dědili. Bartoloměj byl totiž Ondřejův předchůdce. Zřejmě si nechal změnit jméno na typáři na jméno své, a v této podobě ho také předal svému nástupci Ondřejovi. Ten však nejspíš kvůli zoufalé finanční situaci kanonie neměl dost prostředků na to, nechat si typář upravit a vyrazit si na něm své jméno. Proto používal pečetidlo takové, jaké ho podědil. I to je velmi výmluvný důkaz o špatné situaci želivské kanonie.⁸⁰

Opat Kašpar Schönauer

1568 – 1589

Kašpar Shönauer, opat kláštera v Zábrdovicích, je první z titulárních opatů želivských. Roku 1568 totiž požádal císaře Maxmiliána II. aby mu udělil důchody z želivského

79 ČERMÁK, D. K.: *Premonstráti v Čechách*, s. 225.

80 Podobnou situaci máme doloženou v premonstrátské kanonii v Zábrdovicích u Brna, kde opati během velké části 16. století též dědili jeden a ten samý typář, na němž si nenechali přerýt ani jméno. Užívali tedy pečeť se jménem opata, který byl již několik let po smrti. BOLOM-KOTARI, M.: *Pečeti moravských premonstrátů*, s. 41 – 44.

kláštera. To mu sice císař nesplnil, alespoň mu ale udělil titul želivského opata a patronátní právo nad jihlavským kostelem.⁸¹

zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1579

62x36 mm

Obraz je podobný jako u pečetí předchozích opatů, ne však stejný. V gotickém oblouku stojí Panna Maria s Ježíškem na ruce, pod ní klečí postava opata s mitrou na hlavě a berlou v ruce. Opis psaný gotickou minuskulou je nečitelný.

81 BUBEN, M. M.: *Encyklopedie řádů*, s. 93.

3. Tepelský klášter

3.1. *Stručná historie tepelského kláštera od roku 1193 do roku 1620*

Klášter Teplá, ležící na břehu stejnojmenné říčky asi dvanáct kilometrů od města Mariánské Lázně byl podle tradice založen roku 1193, nicméně zda tomu tak bylo skutečně bohužel nevíme. Dle dochovaných pramenů lze usuzovat, že k tomu došlo někdy mezi léty 1191 a 1197. Kdo za založením tepelského kláštera stojí však víme. Je to západočeský velmož Hroznata, který za to, že nedodržel svůj slib zúčastnit se křížové výpravy, dostal od papeže úkol založit v Čechách klášter.⁸² Toto pověření splnil právě někdy mezi léty 1191 a 1197. Nově vzniklému tepelskému klášteru věnoval Hroznata bohatý majetek a později do něj sám vstoupil a stal se proboštem. Osazení kláštera zajistila strahovská premonstrátská kanonie, která do něj poslala skupinu svých řeholníků pod vedením Jana, jenž se stal prvním místním opatem. Vznik nového kláštera potvrdil roku 1197 český kníže Jindřich Břetislav, a ve stejném roce vzal tepelskou kanonii pod svoji ochranu papež Celestin III., který kromě toho také udělil místnímu opatovi právo užívat pontifikálie.⁸³

V červenci roku 1217 umírá Hroznata poté, co byl zajat a mučen loupeživými rytíři, kteří požadovali za jeho propuštění od tepelského kláštera vysoké výkupné. Hroznata však nechtěl, aby klášter dával za něho zločinným rytířům jakékoli svoje peníze, protože klášterní peníze jsou chráněny papežskými a panovnickými listinami, a navíc nechtěl, aby peníze určené na Bohu milé činnosti kláštera padly do rukou chamtivým zločincům. Tepelský opat přesto shromáždil částku na výkupné, ale bylo již

82 OLIVA, Václav: *České duchovní řády za rozmachu husitské bouře. Příspěvek k dějinám náboženské a sociální revoluce XV. století v zemích československých*. Praha 1924, s. 132.

83 TRNKA, Pavel: *Dějiny a diplomatika kláštera Teplá ve středověku*, s. 13. In: *Bibliotheca Strahoviensis / Praha : Strahovská knihovna Sv. 12*, (2017), s. 7 - 185.

pozdě. Hroznata podlehl následkům mučení a zpět do kláštera v Teplé se dostalo již jen jeho mrtvé tělo. Dodnes je tento zbožný velmož uctíván jako blahoslavený.⁸⁴

První polovina třináctého století se pro tepelský klášter nesla ve znamení utváření klášterního panství, které skončilo roku 1273, kdy papež Řehoř X. potvrdil klášteru veškeré jeho statky. Ještě před tím, roku 1232 byl vysvěcen právě dostavěný klášterní kostel. Až do roku 1278 žila kanonie poklidným životem. V tomto roce však přišla na tepelský klášter první větší pohroma. Po bitvě na Moravském poli, kde byl poražen český král Přemysl Otakar II, byl klášter vydrancován vojsky Oty Braniborského, a tepelští bratři i s opatem se museli uchýlit do bezpečí města Plzně. Za této situace byl mnohý klášterní majetek rozebrán okolními pány, kteří tak využili nepřítomnosti opata a ostatních bratrů.

Zlepšení situace nastává pro tepelskou kanonii koncem třináctého století, kdy byl znovu vysvěcen klášterní kostel, a hlavně byly vyřešeny mnohé majetkové spory.⁸⁵

Stabilizovaný stav však netrval dlouho. První dvacetiletí čtrnáctého století s sebou přineslo značnou neúrodu, z níž plynula drahota a hlad. Král Jan Lucemburský navíc vyžadoval po kláštorech velmi vysoké poplatky, a tak se finanční situace tepelského kláštera začínala značně zhoršovat. Ve čtyřicátých letech byl tepelský opat Beneda nucen začít rozprodávat a pronajímat mnohé klášterní statky, aby tak získal finance potřebné na zaplacení poplatků králi, ale i na samotný chod kanonie. Toto jeho počínání však bratři spatřovali jako nehospodárné, a proto na opata podali stížnost vizitátorovi řádu. Beneda se však nakonec žádného postihu nedočkal, protože bylo uznáno, že jeho činy byly nezbytné pro chod kláštera.⁸⁶

Finanční situace se opět zlepšila a ustálila během sedmdesátých let čtrnáctého století, avšak roku 1381 přišla nová rána. Klášter zasáhla morová epidemie, které

84 BUBEN, Milan M. - KUČERA, Rudolf – KUKLA, Otakar A.: *Svatí spojují národy. Portréty evropských světců*. Praha 1995, s. 108.

85 TRNKA, P.: *Dějiny a diplomatika*, s. 15.

86 ČERMÁK, D. K.: *Premonstráti v Čechách*, s. 365 – 366.

podlehl opat, mnoho bratrů i klášterních poddaných. Kvůli tomuto výraznému úbytku obyvatel byli pozváni na tepelské panství němečtí kolonizátoři.⁸⁷

Období husitských válek přečkal tepelský klášter bez žádné výraznější škody. Snad to bylo tím, že tehdejší opat Racek pocházel z příbuzenstva rodu pánů z Rýzmburka, kteří proto zajistili klášteru ochranu.⁸⁸ Škodu utrpěly pouze některé klášterní vesnice, a to zejména pobytem vojsk obou bojujících stran.

Ve druhé polovině patnáctého století došlo k celkovému povznesení tepelské kanonie. Významná tepelská osobnost, opat Zikmund Hausman, nechal nově vyzdobit kostel, rozšířit knihovnu. Za doby jeho pontifikátu se také výrazně zvýšil počet místních řeholníků.⁸⁹ Zikmund však řídil klášter ve velmi nepokojné době. Bylo to období bojů katolických pánů proti králi Jiřímu z Poděbrad, a bylo tedy velice důležité rozhodnout, na kterou ze dvou znesvářených stran se tepelský klášter přidá. Opat Zikmund se nechtěl stavět proti králi, bál se totiž o klášterní majetek. Postavil se tedy navzdory papežově zákazu na stranu krále, což mu vyneslo exkomunikaci. Tím začaly pro tepelský klášter těžké časy. Koncem května roku 1467 si katolická šlechta vymohla pod pohrůžkou vyrabování na klášteru poslušnost papeži. Přesto však, že tepelští bratři poslušnost přislíbili, odvděčili se jim šlechtici vyrabováním kláštera a vypálením kostela. Následně bylo klášteru sebráno několik jeho statků.⁹⁰

Šestnácté století s sebou přineslo další úpadek řeholní komunity v Teplé. Klášter musel odvádět vysoké dávky na probíhající boje proti Turkům, ve kterých také přišel o mnoho svých poddaných. V roce 1549 navíc vypukla další velká morová epidemie, která zapříčinila výrazné snížení počtu řeholníků. Roku 1555 byl řeholními bratry z Würzburku a z Vratislavi vystavěn v tepelském klášteře nový špitál. Ve druhé polovině šestnáctého století postihl klášter dvakrát požár, zřejmě však ne nijak velký. Na začátku sedmnáctého století probíhaly v tepelském klášteře stavební práce, nejspíše stavba nové

87 TRNKA, P.: *Dějiny a diplomatika*, s.18.

88 OLIVA, V.: *České duchovní řády*, s. 132 – 133.

89 VLČEK, P. - SOMMER, P. - FOLTÝN, D.: *Encyklopedie*, s. 666.

90 TRNKA, P. *Dějiny a diplomatika*, s. 23 – 28.

budovy opatství. Nové opatství však nevydrželo dlouho. Roku 1611 totiž vypukl v klášteře znovu požár, tentokrát však mnohem ničivější. Poničená byla velká část budov. Poté, co byly následky požáru alespoň částečně odstraněny, postihla areál kláštera další pohroma. Roku 1619 byl totiž poničen luteránskými vesničany, a o rok později vojskem Petra Arnošta II. Mansfelda.

3.2. Typy pečetí

Opat Hugo ⁹¹

1282 - 1289

Opat Hugo vládl ve velmi těžké době. Klášter byl totiž roku 1278 totiž vyplněn vojskem Rudolfa Habsburského po bitvě na Moravském poli, což mělo pro klášter samozřejmě vážné následky, ze kterých se vzpamatoval ještě i za vlády opata Huga. Hugův opatský úřad navíc spadl do doby vlády Otty Braniborského, kdy po celé zemi vládl hlad a bída. Navíc byl klášter zatěžován vysokými poplatky od okolní šlechty. Stav kláštera se zlepšil až po nástupu Václava II. na český trůn. Roku 1285 byl znovu vysvěcen klášterní chrám, který byl za dob nepokojů znesvěcen rabujícími vojáky.⁹²

Pečeť tohoto opata je nejstarší doloženou pečetí tepelského kláštera.

zašpičatělě-oválná velká pečeť, 1282 (Obrázek 27)

45x28mm

V pečetním poli se nachází stojící opat v řeholním šatě, s mitrou. V pravé ruce drží berlu se závitěm směřujícím k hlavě. V levé ruce snad drží knihu jako symbol řádových statut (nezřetelné). Vlevo od opata se nachází jedny jelení parohy. Opis je ohraničený z obou stran linkou, uvnitř navíc perlovcem, je psán kapitálou a zní: + SIGILLVM : ABBATIS : DE TEPLA .⁹³

91 Dominik Karel Čermák ve své knize *Premonstráti v Čechách a na Moravě z roku 1877* považuje Huga a Henrica za jednu a tu samou osobu. Viz ČERMÁK, D. K.: *Premonstráti v Čechách*, s. 362 – 363. P. F. Křivský se ve své doktorské práci zase domnívá, že roku 1282 byl u moci v Teplé jakýsi opat Jindřich. Viz KŘIVSKÝ, Pavel, F.: *O pečetích a erbech v řádě premonstrátském a cisterciáckém*, Praha 1946. Netištěná doktorská práce, s. 32 – 33. M. M. Buben ve své *Encyklopedii řádů* uvádí, že se jednalo o dva různé opaty, přičemž Jindřich byl u moci pouze do roku 1277, a Hugo od roku 1282. Tímto názorem jsem se řídila i já, protože ho vzhledem k tomu, že je novější, považuji za aktuálnější. Viz BUBEN, M. M.: *Encyklopedie řádů*, s. 128.

92 ČERMÁK, D. K.: *Premonstráti v Čechách*, s. 362 – 363.

93 KŘIVSKÝ, P. F.: *O pečetích a erbech*, s. 32 – 33.

Opat Ivan (Ivanus)

1298 – 1300/02

Za vlády opata Ivana se klášter vzpamatovával z prožitého období hladu a bídy. Koncem století se jeho stav natolik stabilizoval, že si opat Ivan mohl dovolit koupit deset masných krámů, což dosvědčuje vcelku dobrou finanční situaci kanonie. Doba panování opata Ivana byla poklidná, a opat tak mohl zařídit obnovení mnohých klášterních práv i získání některých nových.⁹⁴

zlomek pečeti neurčitelného typu, 1300 (Obrázek 28)

32x35mm⁹⁵

Jediná doložená pečeť tohoto opata je bohužel dochována pouze ve zlomku, obraz je navíc setřen, tudíž není možné rozeznat jeho podobu. Stejně tak je setřen i případný opis či nápis.

Opat Petr I. (Petrus)

1324 – 1339

Dlouhé období vlády tohoto opata proběhlo ve znamení klidné prosperity kláštera. Opat byl zřejmě dosti oblíbený u krále Jana Lucemburského, a díky tomu se mu podařilo od něj získat patronátní právo nad dvěma kostely a k tomu některé polnosti a vesnice. Roku 1331 dokonce král sám v klášteře přenocoval.⁹⁶

zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1335 (Obrázek 29)

60x37mm

Petrova pečeť je také doložena pouze v jednom exempláři.

Její pečetní obraz ukazuje stojícího opata s mitrou, který drží v levé ruce berlu, jejíž závit směřuje od postavy a zasahuje do opisu. Pravicí opat žehná. Napravo od postavy

94 ČERMÁK, D. K.: *Premonstráti v Čechách*, s. 363 – 364.

95 Uvádím pouze velikost dochované části pečeti. Původní rozměry celé pečeti nelze určit.

96 TAMTÉŽ, s. 365.

se nachází jedny jelení parohy. Opis je z obou stran ohraničen perlovcem, je psán kapitálou a zní: S(IGILLUM) ABBATIS [T]EPLENSIS.

Opat Beneda

1340/41 – 1356/58

Doba vlády opata Benedy nebyla pro klášter již tolik příznivá. Král Jan klášter zatěžoval mnoha poplatky, a opat tedy musel kvůli nedostatku financí prodávat a pronajímat některé klášterní statky. Toto jeho počínání se setkalo se nespokojeností jeho řeholních bratří, kteří na něj podali stížnost generálnímu opatu premonstrátského řádu, který nechal v klášteře provést vizitaci. Neshledal však opata vinným, protože sám uznal, že opat nerozprodával statky z vlastního rozmaru, ale z nezbytnosti.⁹⁷

Jeho pečeť je dosud známa ve třech exemplářích, přičemž z jednoho je dochován pouze zlomek.

zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1346 – 1354 (Obrázek 30)

51x33mm

V pečetním poli stojí pod gotickým portálem na podstavci opat s mitrou na hlavě, který v levici drží berlu zatočenou ven, a pravíci žehná. Pod nohama a po obou stranách nohou mu leží jelení parohy. Opis ohraničený dvěma linkami je psán kapitálou a zní: S(IGILLUM) ABBATIS ECC[LESIAE] [TH]EPLENSIS.

Opat Bohuš z Otošic (Bohussius)

1384 – 1411

Dlouhá doba vlády tohoto opata byla vcelku klidná. Opat získal klášteru na přelomu století mnohé další majetky a klášter byl tak ve velmi dobré finanční situaci.⁹⁸

97 TRNKA, P.: *Dějiny a diplomatika*, s. 16 – 17.

98 TAMTÉŽ, s. 19.

zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1391 (Obrázek 31)

48x32mm

Námět jeho pečeti je stejný jako u pečeti předchozích, ale provedení se dosti liší. Jedná se o stojícího opata v řeholním rouchu s mitrou na hlavě, obklopeného gotickou architekturou, který v levé ruce drží berlu zatočenou ven a pravicí žehná. Pod nohama i na každé straně jeho nohou leží jedny jelení parohy. Nejvýraznější rozdíl oproti pečeti předchozího opata spočívá v tom, že zde gotická architektura opata obklopuje nově i z obou stran, navíc je postava opata štíhlejší než u předchozích pečeti. Celkově je zde vidět ruka jiného umělce. I opis psaný kapitálou a ohraničen z obou stran linkou je odlišný. Zní: S(IGILLUM)* ABBATIS * MONASTERII * TEPLENSIS.

Opat Racek z Rýzmburka (Raczko)

1411/14 – 1444

Opat Racek vedl klášter v době husitských nepokojů. O chodu kanonie v této době toho však víme celkem málo. Víme však, že klášter za husitských válek nikdy nebyl dobyt, ale že husitská vojska napáchala značné škody na jeho statcích a vesnicích. Také finanční politika krále Zikmunda klášter zatěžovala, musel opět odvádět vysoké dávky, což vedlo k prodeji a zástavě mnohých klášterních statků.⁹⁹

zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1443 (Obrázek 32)

48x32mm

Pečeť opata Racka je doložena ve dvou exemplářích. Je zajímavá tím, že se jedná o první pečeť z barevného vosku v tomto klášteře – je vyrobena ze zeleného vosku. Její obraz je shodný s obrazem pečeti předchozího opata. Zobrazen je stojící opat v řeholním rouchu s mitrou na hlavě, obklopený po obou stranách i nad hlavou gotickou architekturou, který v levé ruce drží berlu zatočenou ven a pravicí žehná. Pod nohama i na každé straně jeho nohou leží jedny jelení parohy. Opis ohraničen z obou stran linkou

99 TAMTÉŽ, s. 19 – 20.

a psán kapitálou je též shodný s opisem pečeti opata předchozího, a to: S(IGILLUM)*
ABBATIS * MONASTERII * TEPLENSIS.

Opat Zikmund Hausmann (Sigismundus)

1458 – 1506

Zikmund Hausmann, bývalý farář v Chotěšově, je jeden z nejznámějších opatů tepelského kláštera. Zastával opatský úřad nejdéle ze všech tepelských opatů.¹⁰⁰ Doba jeho vlády však spadá do složitého období vlády krále Jiřího z Poděbrad, kdy proti králi povstala jednota katolických pánů. Opat Zikmund se však postavil přes zákaz papeže na stranu krále, čímž si vysloužil od papežského legáta exkomunikaci, proti které se musel dlouze obhajovat. Jako by to nebyl dostatečný trest, byl klášter ještě roku 1467 vypálen a vyrabován stoupenci papeže z řad okolní šlechty. Ti si také mezi sebe rozdělili mnohé klášterní statky.¹⁰¹

Zikmund však po smrti krále Jiřího a po svém návratu z vyhnanství v Chebu začal všechny vzniklé škody napravovat. Nechal znovu vystavět chrám i klášterní budovy, a pro zlepšení kázně svých bratří nechal povolát několik prý velmi přísných řeholníků ze Saska.¹⁰² Nakonec se mu podařilo kanonii natolik pozvednout, že za jeho vlády zažila období velkého rozkvětu, a brzy se stala nejvýznamnější a také nejlidnatější premonstrátskou kanonií u nás.¹⁰³

Pečetí je od tohoto opata i díky dlouhému trvání jeho vlády doloženo několik. Od něj je doložena první menší opatská pečeť a také první signet v tepelském klášteře.

100 TRNKA, Pavel: *Písemnosti premonstrátského kláštera Teplá za opata Zikmunda (1458-1506)*. s. 60.

In : Pontes ad fontes : církevní dějiny ve světle pomocných věd historických a příbuzných oborů / Hradec Králové : Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2011 s. 59-70.

101 TAMTÉŽ, s. 23 – 30.

102 ČERMÁK, D. K.: *Premonstráti v Čechách*, s. 369 – 370.

103 TRNKA, P.: *Písemnosti premonstrátského kláštera Teplá*, s. 60.

zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1465 – 1475 (Obrázek 35)

60x35mm

V pečetním poli je zobrazen stojící opat, který je obklopen gotickou architekturou. Na sobě má řeholní roucho, na hlavě mitru, na které lze rozeznat zdobení ve tvaru dvou křížů. V levé ruce drží berlu zakončenou křížkem, a pravou rukou žehná. Pod nohama mu leží španělský štít s trojím jelením parožím v obráceném jehlanu (2, 1). Od velkých pečetí předchozích opatů se tato liší detailnějším zpracováním svého obrazu, výraznější postavou opata a mohutnější konstrukcí architektury. Jiný je i opis – písmo je již minuskulní, a i znění opisu je jiné: *sigillum + maius + domini + abbatis + teplensis*. Stejně jako u předchozích velkých pečetí je opis ohraničen linkou.

okrouhlá menší pečeť, 1467 (Obrázek 33)

31mm

V pečetním poli se nachází polopostava opata v řeholním rouchu s mitrou, která zasahuje do opisu, v levé ruce drží berlu, pravou žehná. Dolní část těla mu zakrývá gotický štít s trojím jelením parožím, který též zasahuje do opisu. Opis je ohraničen z obou stran linkou, je psán gotickou minuskulou a zní: *sigillum a[bb]atis //// ////*.

osmiboký signet, 1471 (Obrázek 34)

17x16mm

V pečetním poli této erbovní pečeti je položen španělský štít s trojím jelením parožím. Nad ním se nacházejí iniciály S / A, které znamenají SIGISMUNDUS ABBAS.

okrouhlá menší pečeť, 1473 (Obrázek 36)

33mm

Pečetní obraz je velmi podobný jako u předchozí menší pečeti tohoto opata, nicméně jsou zde patrné některé odlišnosti, které nasvědčují tomu, že se jedná o pečeti pocházející ze dvou různých typářů. V pečetním poli se opět nachází polopostava opata v řeholním šatě, který má na hlavě mitru zasahující do opisového pole. Postava je však

o něco štíhlejší než u pečeti předchozí. Opat drží v levé ruce berlu, která je jinak postavena než u předchozí pečeti – nestojí rovně vedle opatova těla, ale je mírně skloněna a postavena úhlopříčně před opatovou postavou. Pravou rukou opat žehná. Spodní část pečeti se nedochovala, dle náznaků lze však soudit, že se zde též nacházel gotický štít s trojím jelením parožím. Opis je umístěn na pásce, písmo je zřetelněji minuskulní než u předchozí pečeti. I znění opisu je jiné: *sigillum sigismun[di] [abbati]s tepletis*.

Osmiboký signet, 1487 (Obrázek 37)

17x14mm

Stejně jako signet tohoto opata z roku 1471 je také tento erbovní, nicméně jsou zde zřetelné některé odlišnosti. Opět je v pečetním poli položen španělský štít s trojím jelením parožím. Nad ním se nalézají písmena nápisu. Zde je však patrný nejvýznamnější rozdíl oproti staršímu signetu, a to že je zde o jedno písmeno navíc. Nápis zní S A T, což nepochybně znamená SIGISMUNDUS ABBAS TEPLENSIS. Dále je patrná jiná umělecká ruka na zobrazení paroží – na tomto signetu je mohutnější a více rozevřené.

okrouhlá menší pečeť, 1500 – 1502 (Obrázek 38)

30mm

V pečetním poli se opět nachází polopostava opata v řeholním rouchu s mitrou, která zasahuje do opisového pole, na hlavě a berlou v levé ruce. Pravou rukou opat žehná. Pod postavou se nachází špatně patrný štít neurčitelného tvaru se setřeným obrazem. Vzhledem k podobnosti se staršími menšími pečetěmi soudím, že původně nesl také trojí jelení paroží. Rozdíly oproti starším pečetím tohoto opata jsou drobné, ale nepochybné. Postava opata zabírá větší část pečetního pole než u předchozích menších pečetí a velmi výrazné jsou zde fimbrie, splývající z opatovy mitry, které na starších menších pečetích buďto nejsou zobrazeny vůbec, nebo jsou značně umenšeny. Opis umístěný na pásce je sice špatně čitelný, nicméně i tak lze poznat, že je též trochu jiný

než u pečetí starších. Zní: *abbatis tepletis ///// /////*, je psán gotickou minuskulou a je z obou stran ohraničen linkou.

Opat Jan IV. Fröstl

1507 – 1510

Období panování tohoto opata, dříve tepelského faráře, bylo celkem klidné. Opat proto měl čas nechat postavit u klášterního chrámu novou kapli sv. Wolfganga. Jan Fröstl byl také jmenován vizitátorem premonstrátskému řádu.¹⁰⁴

Od tohoto opata je zatím doložena pouze jedna pečeť, a to pečeť menší.

okrouhlá menší pečeť, 1509 (Obrázek 39)

30mm

Pečeť nese stejný obraz jako poslední zmíněná menší pečeť opata Zikmunda. S největší pravděpodobností se jedná o otisk stejného typáře. V pečetním poli se opět nachází polopostava opata v řeholním rouchu s mitrou, která zasahuje do opisového pole, na hlavě a berlou v levé ruce. Pravou rukou opat žehná. Pod postavou se nachází španělský štít s trojím jelením parožím. Opis psaný gotickou minuskulou umístěný na pásce a začínající vlevo dole bohužel není dobře čitelný. Nelze tedy určit, zda opat Jan nechal na typáři opata Zikmunda alespoň změnit jeho jméno na jméno své. Dochovaná část opisu zní: *sigillum ///// ///// /////*.

Opat Petr II.

1510 – 1526

Opat Petr, přestože vládl v nelehké době šíření Lutherova učení, dokázal svou odhodlaností a přísností klášter nejen udržet v dobré finanční situaci, ale dokonce pro něj získat některé další statky. Také se mu podařilo velmi zvelebit klášterní kostel. Byl

104 ČERMÁK, D. K.: *Premonstráti v Čechách*, s. 370.

však velmi přísný, čímž si vysloužil nevraživost i u některých řeholních bratří vlastního kláštera.¹⁰⁵

Ani od tohoto opata se nepodařilo doložit žádný exemplář velké pečeti. Známe pouze dva typy jeho signetu .

osmiboký signet, 1514 (Obrázek 40)

16x12mm

V pečetním poli této erbovní pečeti je položen kolčí štít s trojím jelením parožím. Nad ním jsou humanistickou majuskulou napsána písmena nápisu. Jedná se o iniciály P A T, což nepochybně znamená PETRUS ABBAS TEPLENSIS.

osmiboký signet, 1524 (Obrázek 41)

16x12mm

Stejně jako u staršího signetu tohoto opata se v pečetním poli nachází kolčí štít s trojím jelením parožím. Nad ním jsou humanistickou majuskulou napsané iniciály P A T. Přesto však jsou zde oproti předchozímu signetu patrné drobné rozdíly. Písmena jsou zde větší, štít se naopak zmenšil.

Opat Antonín (Antonius)

1526 – 1535

Také tento opat, který byl dříve opatem na Strahově, získal pro klášter některé další statky, mnohé však též ztratil. Rok po jeho nástupu na opatský stolec totiž byl na rozkaz krále přidělen jeden klášterní statek s několika vesnicemi pánovi Janu Pflugovi, čímž se rozpoutal mezi opatem a tímto pánem konflikt, který vyvrcholil dokonce ozbrojeným střetnutím, které vyhrál Pflug. Klášter byl také zatěžován daněmi pro válku s Turky, a také trpěl nedostatkem členů – v celém klášteře tehdy žilo jen devět řeholníků.¹⁰⁶

105 TAMTÉŽ, 370 – 371.

106 TAMTÉŽ, 371 – 372.

Antonín je další z tepelských opatů u nichž neznáme podobu jejich velké pečeti. Doložit se u něj totiž podařilo pouze pečet' menší.

okrouhlá menší pečet', 1531 – 1532 (Obrázek 42)

30mm

V pečetním poli se nachází polopostava opata v řeholním rouchu s křížem na prsou, na hlavě má mitru, která zasahuje do opisového pole, a od níž se po obou stranách vlní fimbrie. V levé ruce drží berlu, pravou rukou žehná. Pod opatovou postavou se nachází polský štít s trojím jelením parožím, který též zasahuje do opisového pole. Opis umístěný na pásce je psán humanistickou majuskulou a začíná vlevo dole. Zní: * SIGILLUM * MINUS ABBATIS TEPLEN[SIS] .

Opat Jan V. Kurtz (Kurz, Curtius)

1535 – 1559

I opat Jan Kurtz vykonával původně opatský úřad ve strahovském klášteře. Za jeho vládnutí v Teplé trpěl zdejší klášter velkým nedostatkem kanovníků. Navíc pokračovaly spory mezi klášteřem a Janem Pflugem o některé klášterní pozemky. Pflug dokonce opata Jana zajal v Praze, kde ho chtěl držet dokud mu nevydá ony statky. Opat však uprchnul a uchýlil se do Špýru, kde mu císař zajistil navrácení všech Pflugem zabraných pozemků. Nedlouho poté však zasáhla klášter silná morová rána. Tuto katastrofu přežil jen opat a farář. Proto byli do kláštera pozváni řeholníci z Würzburgu a Vratislavi. Opat poté založil v klášteře latinskou školu a také špitál¹⁰⁷

Doložit se podařilo opět jen menší pečet' tohoto opata.

107 BUBEN, M. M.: *Encyklopedie řádů*, s. 122.

okrouhlá menší pečeť, 1548 – 1559 (Obrázek 43)

30mm

V pečetním poli je opět zobrazena polopostava opata v řeholním rouchu, který má na hlavě mitru, zasahující do opisového pole. Opatova hlava je na této pečetě mírně nakloněná doprava. Jeho levá ruka drží berlu a pravice žehná. Na rozdíl od pečeti předchozího opata nemá zde postava na prsou kříž. Pod opatovou polopostavou je štít s trojím jelením paroží, který je na rozdíl od pečeti předchozího opata španělský. Opis je ohraničen z obou stran linkou, je psán humanitickou majuskulou a zní: SIGILVM MINVS ABBATIS TEPLEN [SIS].

Jan VI. Myšín (Meyskönig, Murregius)

1559 – 1585

Svého úřadu se Myšín chopil velmi mladý – ve 22 letech. V roli tepelského opata ho však čekaly nelehké časy. Musel sledovat, jak se mnozí jeho poddaní odvracejí od učení katolické církve a přiklánějí se k lutheránství. Král si navíc vynutil na klášteřu velice vysoké daně, kvůli jejichž zaplacení musel opat prodat devět vesnic. Aby toho nebylo na opata málo, postihnul v letech 1571 a 1581 klášter požár, který ho připravil o obě věže kostela.¹⁰⁸

Od tohoto opata máme – nejspíš díky velmi dlouhé době jeho vlády – dochováno mnoho exemplářů několika typů pečeti včetně jeho velké opatské pečeti.

okrouhlá menší pečeť, 1562 – 1574 (Obrázek 44)

30mm

Obraz této pečeti je shodný s obrazem menší pečeti opata Antonína – jedná se tedy nejspíš o otisk stejného typáře. V pečetním poli se nachází polopostava opata v řeholním rouchu, na hlavě má mitru, která zasahuje do opisového pole, a od které se vlní fimbrie. V levé ruce drží opat berlu, pravou rukou žehná. Na prsou má kříž. Pod

108 ČERMÁK, D. K.: *Premonstráti v Čechách*, s. 373 – 374.

opatovou postavou se nachází renesanční štít s trojím jelením parožím, který taktéž zasahuje do opisového pole. Opis ohraničen umístěný na pásce začíná vlevo dole, je psán humanistickou majuskulou a zní: SIGILLUM * MINUS ABBATIS * TEPLEN[SIS].

Oválná sekretní pečeť, 1566 (Obrázek 45)

15x11 mm

V pečetním poli se nachází polský štít s trojím jelením parožím, nad nímž se nacházejí písmena nápisu: I T A, která nejpíš znamenají IOHANNES TEPLENSIS ABBAS a jsou psaná humanistickou majuskulou.

Oválná sekretní pečeť, 1566 – 1568 (Obrázek 46)

17x14mm

Stejně jako u předchozího Janova sekretu je hlavním motivem pečetního obrazu polský štít s trojím jelením parožím. Na štítu je navíc položena mitra, ze které po obou stranách splývají fimbrie. Za štítem jsou zkříženy dvě biskupské berly. Po obou stranách štítu jsou do čtverce rozmístěna písmena nápisu. Jedná se o iniciály I M / A T, které znamenají IOHANNES MAUSKÖNIG ABBAS TEPLENSIS a jsou psány humanistickou majuskulou.

Oválná sekretní pečeť, 1571 – 1578 (Obrázek 47)

18x15m

Námět pečetního obrazu tohoto sekretu je velice podobný jako u předchozí Janovy sekretní pečeti. Jedná se opět o štít, tentokrát však polský, v němž je trojí jelení paroží. Na štítu je položena mitra, ze které po obou stranách splývají fimbrie. Za štítem jsou zkříženy dvě biskupské berly. Po obou stranách štítu jsou do čtverce rozmístěna písmena nápisu: I M / A T. Obraz je celkově pečlivěji a detailněji zpracovaný než u předchozího Janova sekretu. Štít, mitra, berly, fimbrie i písmena nápisu jsou větší a výraznější.

zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1579 (Obrázek 48)

87x57mm

V pečetním poli stojí uprostřed gotické architektury opat v řeholním rouchu s mitrou na hlavě. V levé ruce drží berlu, pravou rukou žehná. Nad jeho hlavou se nachází špatně určitelný předmět – nejspíše se však jako obvykle jedná o gotický portál. Pod nohama opata se nachází gotický štít s trojím jelením parožím. Pečetní obraz je částečně setřen, není možné proto rozpoznat detaily. Stejně tak i opis je ve špatném stavu, pročež je nečitelný.

oválná sekretní pečeť, 1580 (Obrázek 49)

19x17mm

Ústředním motivem pečetního obrazu je zde renesanční štít s trojím jelením parožím. Na štítu je položena bohatě zdobená mitra, ze které po obou stranách splývají fimbrie se štrápci. Za štítem se nachází biskupská berla, jejíž hlavice směřuje doleva od mitry. Tato pečeť je na rozdíl od všech předchozích sekretů lemována vavřínovým věncem. Jedná se celkově o velice zdobnou a detailně propracovanou sekretní pečeť

oválná sekretní pečeť, 1583 (Obrázek 50)

20x16mm

Tato sekretní pečeť je velmi podobná Janovu předchozímu sekretu. Pečetní obraz je stejný, akorát nepůsobí tak propracovaně, což je ale nejspíš dáno horším stavem pečeti. Obraz je totiž částečně setřený, tudíž nejsou jeho detaily tolik rozeznatelné. Stejně jako u pečeti předchozí se zde však nachází renesanční štít s trojím jelením parožím. Na štítu je položena mitra, z níž po obou stranách splývají fimbrie. Za štítem šikmo - kosmo stojí berla, jejíž hlavice směřuje doprava. Okolo štítu jsou rozmístěna písmena nápisu, opět iniciály I M / A T. Oproti předchozímu sekretu se tato pečeť liší hlavně menšími rozměry, a také absencí vavřínového věnce.

Opat Matěj (Matthias) I. Ghel (Göhl, Gehell)

1585 – 1596

Matěj byl původně opatem strahovským. Poté co byl zvolen opatem v Teplé, začal se snažit odvracet své poddané od učení Lutherova, což se mu také dařilo. Dal také postavit kapli sv. Vojtěcha.

Od opata Matěje máme doloženou jeho hlavní pečeť a také pečeť sekretní.

oválná sekretní pečeť, 1585 (Obrázek 51)

19x17mm

Obraz i velikost je stejný jako u sekretní pečeti opata Jana Myšína z roku 1580. Jedná se tedy o velmi zdobnou pečeť, jejímž ústředním motivem je renesanční štít s trojím jelením parožím. Na štítu je položena bohatě zdobená mitra, z níž po obou stranách splývají fimbrie. Za štítem se nachází berla, jejíž hlavice směřuje doleva. Pečeť je lemována vavřínovým věncem. Jediný rozdíl oproti sekretu opata Jana spočívá v rozdílném nápisu. Zde jsou kolem štítu rozmístěny iniciály M G / A T, které pravděpodobně znamenají MATTHIAS GEHELL ABBAS TEPLENSIS. Jsou psány humanistickou majuskulou.

zašpičatělě-oválná velká pečeť, 1593

38x36mm

V pečetním poli se nachází stojící opat v řeholním šatě, v levé ruce drží berlu a pravou rukou žehná. V dolní části pečeti se nachází štít s trojím jelením parožím. Opis je psán humanistickou majuskulou, od obrazu je oddělen linkou a zní: + SIGILLUM MATTHEI DOMINI ABBATIS TEPLENSIS.

Opat Ondřej Ebersbach

1599 – 1629

Opat Ondřej zažil spolu s klášteřem velice těžké časy plné pohrom. Roku 1611 klášter téměř celý lehl popelem při dalším požáru. Opatovi se však podařilo ho díky svému velkému úsilí znovu obnovit. Po začátku třicetileté války byl klášter vypleněn vzbouřenými vesničany. Klášter se nestačil z tohoto útoku vzpamatoval, a přišla katastrofa další – klášter byl vypálen protestanským vojskem generála Mansfelda. Opat Ondřej se však přes hlad a bídu vynasnažil a klášter opět obnovil, a také stále velmi bojoval za rekatolizaci klášterních vesnic.¹⁰⁹

Zašpičatěle-oválná velká pečeť, 1600 (Obrázek 52)

58x37mm

V pečetním poli stojí uprostřed gotické architektury opat v řeholním šatě uprostřed gotické architektury (pod baldachýnem, po obou rukách má dva sloupy). Na hlavě má mitru, v levé ruce berlu zakončenou křížkem a pravou rukou žehná. Pod nohama má gotický štít s trojím jelením parožím.

oválná sekretní pečeť, 1613 (Obrázek 53)

20x17mm

Obraz této pečeti je velmi podobný obrazu sekretu opata Matěje Ghela, jsou zde však patrné některé rozdíly. Hlavním motivem je zde renesanční štít, poněkud protažený do výšky, s trojím jelením parožím. Na štítu je položena mitra, která je oproti té na Matějově sekretu drobnější, bez fimbrií a obrácena na opačnou stranu. Za štítem je úhlopříčně postavena berla, která též působí subtilnějším dojmem než ta na sekretu opata Matěje. Pečeť je lemována tenkým vavřínovým věncem. Písmena nápisu jsou opět rozmístěna okolo štítu, jsou psána humanistickou majuskulou a zní A E / A T. Jde opět o opatovy iniciály – ANDREAS EBERSBACH ABBAS TEPLENSIS.

Od opata Ondřeje se dochovala jak jeho hlavní opatská pečeť, tak i dva typy sekretů

109 ČERMÁK, D. K.: *Premonstráti v Čechách*, s. 375 – 377.

Oválná sekretní pečeť, 1615 (Obrázek 54)

15x13 mm

V obrazovém poli této pečeti se opět nachází renesanční štít s trojím jelením parožím, na němž je položena mitra. Za ním je umístěna berla, která štít úhlopříčně kříží. Pečeť je lemována vavřínovým věncem. Nápis je stejný jako u sekretu předchozího – iniciály A E / A T psané humanistickou majuskulou a rozmístěné okolo štítu. Jediné, čím se tato sekretní pečeť liší od sekretu opata Matěje, jsou menší rozměry.

Oválná sekretní pečeť, 1617 (obrázek 55)

19x16mm

V pečetním poli je položen renesanční štít s trojím jelením parožím, na němž je položena mitra. Za ním je umístěna berla, která štít úhlopříčně kříží. Pečeť je lemována vavřínovým věncem. Písmena opisu jsou rozmístěna okolo štítu a opět se jedná o iniciály A E / A T psané humanistickou majuskulou. Rozdílem oproti předchozím Ondřejovým sekretům je celková větší výraznost obrazu. Jak štít, tak berla, písmena nápisu, i vavřínový věnec jsou o něco rozměrnější a mohutnější.

4. Sfragistický rozbor

Pečeť provází lidstvo již od starověku. Její užívání je dokonce prokázáno ještě před vynálezem písma. Tehdy byl její význam předně uzavírací. Sloužila k zajištění schrán, které nesměly být otevřeny nikým jiným než jejich majitelem. Již tehdy bylo porušení pečeti považováno za protiprávní jednání. Postupně se pečeť začala užívat i k dnes nejznámějšímu účelu, a tím je pečetění různých právních dokumentů. Doklady o tom pocházejí již ze starověkého Východu a starověkého Řecka a Říma. Pečeť tím získala další funkce – kromě tradiční uzavírací měla nově funkci i identifikační a pověřovací. Identifikační funkce znamená, že pečetitel připojením své pečeti k dokumentu vyjadřuje nějakou svoji vůli, rozkaz, pověření či poslán. Funkce pověřovací pak znamená, že pečeť slouží jako důkaz právní platnosti dokumentu k němuž je přivěšena. Užívání pečeti převzaly od Římanů také raně středověké evropské státy, kde se pečeť začala uplatňovat i v běžné korespondenci. Výrazně se však snížila gramotnost běžných obyvatel, což vedlo k menšímu užívání psaných dokumentů. Tento fakt však naopak napomohl rozšíření užívání pečeti. Většinou negramotní panovníci a feudálové totiž nebyli schopni připojit k písemnosti, kterou za ně napsal jejich písař, vlastnoruční podpis, takže právní vážnost podpisu přešla postupně na pečeť. Nejvýznamnější pro tuto dobu je pečeť královská, konkrétně pak pečeti Karlovců. Ta posloužila za vzor ostatním osobám, které užívaly psanou podobu právních pořízen. Všeobecně se užívání pečeti jako právoplatného pověřovacího prostředku rozšířilo až ve dvanáctém století, a o sto let později se již bez pečeti žádné významné právní pořízení neobešlo. Největší vážnost požívaly pečeti ve vrcholném středověku, kdy platilo, že čím víc pečeti je k písemnosti připojeno, tím větší má daný dokument vážnost.¹¹⁰

Na našem území se užívání pečeti jako pověřovacího prostředku objevuje nejspíš již v jedenáctém století, kdy této formy pověřování listin užíval první český král Vratislav II. K většímu rozšíření pečetění však došlo až ve století třináctém, kdy ke zlistiňování právních pořízen začali přecházet i členové místní šlechty, kteří dlouho

110 KREJČÍK, Tomáš - KREJČÍKOVÁ, Jarmila: *Úvod do české sfragistiky*. Ostrava 1989, s. 6 – 7.

považovali listinu za zbytečnost a dávali přednost ústnímu prohlášení stvrzenému svědky. S rozšířením listinné formy právních pořízení se začalo rozšiřovat i užívání pečetí.¹¹¹

Co se týče církevních pečetí, kterými se tato práce zabývá, první doklady o jejich existenci na našem území pocházejí z doby působení olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka. Jeho nejstarší doložená pečeť pochází z roku 1141. Tento významný biskup se v českých zemích zasadil o rozšíření užívání listin, k nimž v této době již ve většině vyspělých zemí pečeti neodmyslitelně patřily.¹¹²

Řádové pečeti obecně jsou u nás doloženy od počátku třináctého století. Pečeti premonstrátských opatů pak konkrétně od let dvacátých. Nejstarší dochovaná opatská pečeť pochází z roku 1229 a patří neznámému opatu milevského kláštera. Nejstarší prokázaná pečeť z mnou sledovaných klášterů patří želivskému opatu Heřmanovi a pochází z roku 1236.¹¹³

4.1. Pečetní látka

Všechny pečeti, které se mi během mého bádání podařilo nalézt, jsou vyrobeny ze včelího vosku. To není nijak překvapivé, protože v mnou sledovaném období středověku a raného novověku se jednalo o nejpoužívanější pečetní látku. Včelí vosk se používal právě zejména v oblastech severně od Alp kde je chladněji, a voskové pečeti tam proto nepodléhají tání. Zpočátku se užíval čistý včelí vosk, později se do něj však začaly pro zlepšení jeho vlastností přidávat různé příměsi jako je například pryskyřice, lněný olej atd. V jižních oblastech, jako je například Středomoří, se kvůli teplému podnebí ujalo pečetění kovovými pečetěmi. U nás se pečeti z tohoto materiálu vyskytují pouze výjimečně.

111 TAMTĚŽ, s. 30 – 41.

112 KREJČÍK, Tomáš: *Pečeť v kultuře středověku*. Ostrava 1998, s. 236.

113 FRIDRICH, G.: *CDB II/I*, č. 142. s. 177.

Na počátku 16. století se začala šířit nová pečetní látka, tzv. pečetní lak neboli španělský vosk. Mezi mnou nalezenými pečetěmi se však nenachází ani jedna, která by byla vyrobena z tohoto materiálu přesto, že můj výzkum sahá až do počátku 17. století, kdy byl pečetní lak již zcela běžnou pečetní látkou. Zde lze pozorovat konzervativnost představitelů katolické církve, kteří jen neochotně přecházeli na nové metody pečetění. Je však nutné také zmínit, že do našich končin se jakékoli nové trendy dostávaly ze západních zemích s jistým zpožděním. Ve stejné době jako pečetní lak se začaly užívat také tzv. oplatkové pečeti. Jednalo se o tenkou vrstvu nekvašeného těsta, která se překryla papírem a poté do ní byl otištěn typář. Papírovým krytem se však chránily i voskové pečeti, zejména sekrety a signety, takže je dost často obtížné určit, zda se jedná o pečeť oplatkovou, či běžnou voskovou. Vzhledem k již zmíněné konzervativnosti v přejímání novinek církevními osobami se však dá předpokládat, že u všech mnou nalezených pečetí s papírovým krytem je materiálem včelí vosk.¹¹⁴

4.2. Barva pečeti

Zpočátku se k pečetění užívalo čistého včelího vosku, který se nijak nebarvil. Až v první polovině 12. století se začalo prosazovat používání barveného vosku. Nejdříve nebylo užívání různých barev vosku podřízeno žádným pravidlům, a volba barvy pečeti závisela pouze na jejím majiteli. Hierarchie barev pečetí se prosadila až koncem 14. století. Nejvýznamnější hodnostáři tehdejší doby si mohli dovolit pečeti červeným voskem, ti, kteří se nacházeli na společenském žebříčku o něco níže pak mohli užívat zelený či černý vosk. Od přelomu 14. a 15. století lze tedy podle barvy pečeti určit společenské postavení pečetitele.¹¹⁵ To však platí pouze do konce 16. století. Do té doby se totiž užívání červeného vosku rozšířilo v podstatě do všech společenských vrstev, a koncem 16. století není proto již možné z barvy pečeti vyvozovat vůbec nic.

114 KREJČÍK, T. - KREJČÍKOVÁ, J.: *Úvod*. s. 14 – 15.

115 TAMTÉŽ. s. 14.

Premonstrátsí opati na území Čech užívali nebarveného vosku po celé 12. a 13. století. První barevná pečeť zde pochází z roku 1306, patří strahovskému opatu Dětrichu II. a jedná se o velkou opatskou pečeť. Opět lze vidět jisté zpoždění církevních hodnostářů oproti okolním trendům, vždyť jak již bylo řečeno, barevné pečeti se objevují již od 12. století. Oproti dalším dvěma sledovaným klášterům je však ten strahovský o krok napřed. V Želivi se první barevná pečeť, tmavě zelená, objevuje s opatem Jindřichem v roce 1374, a v Teplé až roku 1443 s opatem Rackem z Rýzmburka. Červená pečeť se též vyskytuje poprvé ve Strahově, a to již roku 1407. Jedná se opět o velkou pečeť a patří opatu Janu II. ze Štědré. Tento opat se těšil všeobecné vážnosti u světských i církevních hodnostářů, není tedy divu, že se mu podařilo získat výsadní právo pečeti červeným voskem. Získal ho zjevně i pro své nástupce, protože pečeti všech dalších strahovských opatů mají též červenou barvu. V Teplé se pečeti červeným voskem od 80. let 15. století a prvním kdo ho užíval byl opat Zikmund Hausman – z roku 1487 se dochoval se jeho signet z červeného vosku pod papírovým krytem. V Želivi se červená pečeť objevuje až v roce 1500 u velké pečeti opata Wolfganga.

Obecně lze tedy říct, že poté, co se premonstrátsí opati odklonili od používání nebarveného vosku, těšil se u nich největší oblibě vosk zelený, který byl u všech ze tří sledovaných klášterů používán až do doby, kdy opati začali pečeti voskem červeným. Nejprve se červený vosk začal užívat na Strahově, poté v Teplé a až nakonec v Želivi.

4.3. Tvar pečeti

Pro pečeti církevních hodnostářů vrcholného a pozdního středověku i raného novověku je velmi typický tzv. mandorlovitý tvar pečeti. Tento tvar zašpičatělého oválu vyšel nejspíše ze středověkých maleb a iluminací, kde tvar mandorly měla svatozář obklopující většinou Krista. Tím, že církevní hodnostáři tento tvar přejali pro své pečeti,

se hlásili ke Kristu a dávali najevo svoji zbožnost a duchovní podstatu svého poslání. Původně, zhruba do počátku 13. století v našich zemích, užívali církevní osoby pečeti okrouhlé. Stejný tvar však užívali i hodnostáři svěštří jako byla knížata, císař atd. V době emancipace církve, její reformy a jejího vymanění se z područí světské moci během 11. – 12. století se církevní hodnostáři snažili všemi možnými způsoby dát najevo svůj odklon od světské moci a císaře, svoji svrchovanost a sebevědomí. Tento svůj postoj vyjadřovali i pomocí svých pečeti. Zprvu ho dávali najevo obrazem na nich – začali se zobrazovat na trůnu se symboly své moci, aby tak dali najevo svoji svrchovanost. Během 13. století se však takovéto zobrazení stalo zcela běžným a ztratilo svoji původní výpovědní hodnotu, a proto bylo nutné zvolit pro zdůraznění svého názoru a také své moci jiný způsob. Aby odlišili své pečeti od pečeti světských hodnostářů, začaly církevní osoby užívat mandorlovitý tvar pečeti, kterým dávali najevo duchovní pojetí svého úřadu, odvolávající se, jak již bylo řečeno, na mandorlovitou svatozář Kristovu.¹¹⁶ Zašpičatělé oválný tvar se však vžil i z jiného, čistě praktického důvodu. Během 13. století začali biskupové i opati zobrazovat sami sebe na pečetích ve stoje, s odznaky své moci. Protáhlý mandorlovitý tvar se pak pro takovéto zobrazení hodil nejlépe.

Pečeti opatů sledovaných klášterů z tohoto trendu nijak nevybočují. Téměř všechny místní velké opatské pečeti mají tvar mandorly, který byl mezi církevními hodnostáři asi nejčastější. Výraznou oblíbenost a převahu tohoto tvaru máme doloženou například z premonstrátského kláštera v Zábrdovicích u Brna či v Hradisku u Olomouce.¹¹⁷ Velké pečeti tvaru okrouhlého jsou pak ze zkoumaných klášterů doloženy pouze dvě. A obě patří želivskému opatu Heřmanovi a pochází z první poloviny 13. století.

Co se týče menších pečeti, ani zde se u opatů sledovaných klášterů nesetkáváme se zvláště pestrou škálou tvarů. Veškeré jejich menší pečeti jsou totiž tvaru okrouhlého, a to po celé sledované období. Čeští Premonstráti ani v tomto ohledu nijak nevybočují z

116 KREJČÍK, T.: *Pečeť*, s. 231 – 239.

117 BOLOM – KOTARI, Martina: *Pečeti moravských premonstrátů*, s. 61.

obecného trendu platicího v Českých zemích. Když tento stav opět porovnáme s moravskými premonstrátskými kláštery v Hradisku u Olomouce a v Zábrdovicích u Brna zjistíme, že i tam dominuje pro menší opatskou pečeť až do počátku 16. století tvar okrouhlý. Během 16. století však přešli místní opati k tvaru oválnému.¹¹⁸ Ten však na Strahově, v Želivi ani v Teplé není pro dané období doložen.

Sekretní pečeti jsou pak zásadně tvaru oválného. Jiný tvar u těchto pečeti se doložit nepodařilo. Co se týče signetů neboli prstenových pečeti, ty mají vždy tvar osmiboký. Rozlišení sekretů a signetů je obecně dosti problematické, a je předmětem dlouhodobé diskuze odborníků.¹¹⁹ V této práci je pro zjednodušení považován za hlavní rozdíl mezi sekrety a signety jejich tvar. Signet se vyznačuje osmibokým tvarem, a sekret tvarem oválným.

4.4. Velikost pečeti

Velikost pečeti hraje významnou roli při rozlišování jednotlivých pečetních druhů. Největších rozměrů dosahují, jak již jejich název naznačuje, pečeti velké neboli hlavní, které mívají běžně průměr (či výšku u pečeti zašpičatělě-oválných) přes 50mm.¹²⁰ Rozměrově skromnější bývají pečeti menší, jejichž průměr se pohybuje obvykle mezi 25 – 35mm. Sekrety a signety bývají často velmi špatně rozlišitelné – velikosti obou těchto pečetních druhů se pohybuje zhruba kolem 11 – 20mm. K určení, zda se jedná o sekret či signet nám může být nápomocen jejich pečetní obraz, který bývá u signetů skutečně velmi zjednodušený, či ohlášení pečeti v koroboraci.

Rozměry pečeti nám mohou také napovědět, jaké bylo postavení pečetitele ve společnosti, popřípadě jak on sám sebe vnímal. O roli svého majitele vypovídá pečeť

118 Tamtéž s. 62.

119 Táž: *Pečeti hradiských premonstrátů*, s. 84.

120 BOLOM – KOTARI, Martina: *Pečeti hradiských premonstrátů*, s. 83.

totiž jak již výše zmiňovanou barvou, tak i svými rozměry. Obecně platilo, že čím výše postavený je majitel pečeti, tím větší je pak i jeho pečeť.

Obecně platí, že rozměry pečeti se začaly zvětšovat během 12. století díky novému trendu přivěšování pečeti k písemnostem. Dříve se totiž pečeti přitiskovaly přímo na pergamen, který byl dost drahý, takže se kvůli úspoře místa na něm užívaly drobné pečeti. Výraznější zvětšování pečeti však můžeme pozorovat až ve století třináctém, a největší rozměry u pečeti pozorujeme od století čtrnáctého do první poloviny století patnáctého.¹²¹ Zde je však nutné opět připomenout zdráhavost církevních hodnostářů přijímat nové trendy v pečetění. Proto se v kruzích katolické církve setkáváme s největšími pečetěmi často až ve století šestnáctém a sedmnáctém.

Ze tří sledovaných klášterů odpovídá tomuto modelu nejlépe klášter na Strahově, kde je trend postupného zvětšování u opatských pečeti patrný velice jednoznačně. Ze 40. let 13. století je doložena pečeť opata Petra, která má rozměry 48mm x 38 mm. Hned Petrův nástupce Gezo II. však používal pečeť výrazně větší, a to o výšce 55mm na šířku 37mm. Jeho nástupci rozměry své pečeti upravili již jen mírně – od konce 80. let 13. století máme doloženou velkou opatskou pečeť o rozměrech 57mm x 35mm. Tyto rozměry si velká pečeť strahovských opatů udržela až do první čtvrtiny 14. století. Další velkou opatskou pečeť máme doloženou až z počátku 15. století, a můžeme na ní pozorovat další zvětšení rozměrů. Jedná se o největší opatskou pečeť strahovského kláštera ve sledovaném období. Tato pečeť měří 65mm x 40mm započíná řadu pečeti stejného rozměru, která pokračuje až do konce 16. století.

V klášteře želivském máme kromě zašpičatéle-oválných hlavních pečeti dochovány i dva exempláře hlavních pečeti tvaru okrouhlého. Oba pocházejí od opata Heřmana a jsou z první poloviny 13. století. Jejich průměr je 50 mm. Hlavní pečeti okrouhlého tvaru patřící jinému opatovi se však v rámci tohoto kláštera nenašly, tudíž zde nemůžeme vývoj okrouhlých pečeti dále sledovat. Další velká opatská pečeť je totiž již mandorlovitá a pochází z konce 80. let 13. století. Má velmi podobné rozměry jako

121 KREJČÍK, T – KREJČÍKOVÁ, J.: *Úvod*, s. 16.

pečeť strahovského opata z této doby. Její výška je 55mm a šířka 35mm. Na rozdíl od strahovských opatských pečetí však tento rozměr vydržel až do počátku 15. století. Z této doby je doložena poslední pečeť těchto rozměrů. Největších rozměrů dosáhla hlavní opatská pečeť v Želivi v první polovině 16. století, kdy měřila 70mm x 40mm. Je zajímavé, že koncem tohoto století se rozměry této pečeti opět zmenšují, a její rozměry jsou jen 62mm x 36mm. To ale může být dáno faktem, že opat Kašpar Schönauer, jemuž tato pečeť patřila, byl pouze titulárním želivským opatem. Oficiálně patřil želivský klášter rodu Trčků z Lípy, a Kašpar v klášteře ani nesídlil.

Menší opatské pečeti se v rámci Želivi podařilo doložit dvě. Jedna pochází z roku 1445 a má průměr 35 mm, druhá je z roku 1494 a její průměr je 25mm. Tento pokles velikosti může být dán velmi špatnou situací želivské kanonie na konci 15. století. V té době sídlili řeholní bratři i s opatem na jihlavské faře, kam byli vyhnáni poté, co klášter připadl rodu Trčkům z Lípy. Pokud tedy tehdejší opat kupříkladu ztratil svůj původní typář a byl proto nucen pořídit si nový, mohl si kvůli špatné finanční situaci dovolit pouze typář menších rozměrů.

Co se týče premonstrátské kanonie v Teplé, tam je situace ohledně velkých opatských pečetí o něco složitější. Nelze zde sledovat jednoznačnou, jinde tak typickou tendenci rostoucí velikosti pečetí. První doložená pečeť, z konce 13. století, má rozměry 45mm x 28mm. Počátkem století čtrnáctého se pečeť zkracuje, a naopak nabývá na šířce. Měří 35mm x 32mm. Během 30. let onoho století se velká opatská pečeť výrazně prodlužuje, až na délku 60mm, zatímco šířka se nijak výrazně nemění. Od druhé poloviny 14. století se výška pečetí drží mezi 48 – 51mm a šířka v rozmezí 32– 33mm. Poslední doložená pečeť těchto rozměrů pochází z poloviny 15. století. Koncem tohoto století se rozměry poněkud zvětší, a hlavní opatská pečeť měří 60mm x 35mm. Rozměrového maxima dosáhly velké opatské pečeti v tomto klášteře za opata Jana Myšína ve druhé polovině 16. století, kdy měřily 87mm x 57mm. V rámci sledovaných klášterů se jedná také o zcela největší pečeti doložené ze zkoumaného období. Je zajímavé, že i v tepelském klášteře došlo na konci 16. století k výraznému poklesu

pečetních rozměrů. Velká opatská pečeť z roku 1593 měří pouze 38mm x 36mm. Opět se však lze domnívat, že je to důsledek úpadku místní kanonie v této době. Byla to pro tepelský klášter doba mnoha neštěstí, zejména pak požárů. Bylo třeba klášter obnovit, a je dost pravděpodobné, že kvůli peněžním výdajům na opravy klášterního areálu byla kanonie ve velmi špatné finanční situaci, která se odrazila i na velikosti a kvalitě pečetního typáře.

Menší pečeti tepelského kláštera mají všechny přibližně stejné rozměry – pohybují se od průměru 30mm po průměr 33mm.

Sekrety a signety se ve výraznější míře dochovaly pouze u kláštera Teplá. Sekretní pečeti se dochovaly od druhé poloviny 16. století a též potvrzují trend postupného zvětšování pečetí. Nejmenší sekret pochází z roku 1566 a má rozměry 15mm x 11mm, největší pak z roku 1613 a měří 20mm x 17mm. Se signety je to složitější. Existují jich totiž dva druhy. Jeden je velice podobný sekretu, a to obsahem, formou i velikostí, a je tedy velmi těžké ho od něj rozeznat. Druhý pak je výrazně menších rozměrů a rozšířil se zejména až od druhé poloviny 17. století a je obecně dosti vzácný.¹²² V Teplé se dochovaly signety prvního druhu a nejstarší pochází z roku 1471. Jejich rozměry kolísají mezi 16-17mm x 12-16mm.

Ve Strahově se dochovaly pouze dva typy sekretu a jejich velikost se pohybuje okolo 19mm x 16mm. V Želivi sekret nebyl objeven žádný. Signety se nepodařilo doložit ani u jednoho z těchto dvou klášterů.

4.5. Připevnění pečeti k písemnosti

Ve sfragistice rozlišujeme tři základní způsoby připevnění pečeti k písemnosti. Pro období vrcholného středověku je nejčastějším způsobem přivěšení, již výjimečněji se pak objevuje zavěšení. Během novověku tyto dva způsoby postupně překoná třetí způsob připevnění, a tím je přitíštění. Tento vývoj úzce souvisí s materiálem, ze kterého

¹²² BOLOM – KOTARI, M.: *Pečeti hradiských premonstrátů*, s. 84.

je vyrobena písemnost. V raném středověku se používal k psaní v Evropě téměř výhradně pergamen, k němuž pečeti zpočátku přitiskávaly. Pergamen byl však dost drahý, a pečeti přitiskované přímo na něm zabíraly drahocenné místo. Také snadno došlo k oddělení pečeti od písemnosti. Proto postupem času přišly do módy způsoby připevnění, při nichž se pečeť nachází mimo písemnost a nezabírá tak místo na pergamenu. V našich podmínkách je nejvíc rozšířený způsob zvaný přivěšení. Při něm je spodní část listina ohnuta směrem vzhůru takže vznikne tzv. plika. V plice se vytvoří zářez (či zářezy, pokud je potřeba přivěsit pečeti více), kterým se pak provleče pergamenový proužek nebo šňůra, nejčastěji konopná či hedvábná. Souběžně s přivěšováním se využívalo také zavěšování. Zde byla písemnost ve spodní části naříznuta, čímž vznikl proužek pergamenu, který se ohnul směrem dolů a na něj byla připevněna pečeť. S tímto způsobem se však v našich končinách příliš nesetkáváme. Přitiskování se vrací do módy souběžně s rozšířením papíru. Začínáme se s ním setkávat již během 14. století, roli hlavního způsobu připevnění však získává až během novověku.¹²³

Ve sledovaných kláštorech se setkáváme nejčastěji s přivěšením. K němu byl ve většině případů použit pergamenový proužek. Užití šňůr se objevuje v pěti případech. Dvakrát v Teplé, a to u opata Huga roku 1282, a u opata Matyáše Ghella roku 1593. Tři případy pak zaznamenáváme na Strahově, a to u opata Jordána roku 1287 a u opata Jana X. Lohela roku 1604 a 1606. Se zavěšením se setkáváme pouze jednou, a to na Strahově u opata Edmunda roku 1304. Zavěšení zřejmě představuje v našem prostředí skutečně výjimku, protože například v moravských premonstrátských kláštorech není tento způsob zatím doložen vůbec.¹²⁴ To, že se setkáváme nejčastěji s pečeti připevněnou mimo písemnost je dáno tím, že sledujeme situaci v kláštorech v době vrcholného a pozdního středověku a raného novověku. Jak již bylo řečeno, ve středověku bylo nejčastějším způsobem připevnování právě přivěšení, popřípadě zavěšení. V raném novověku, tedy od konce 15. století, by se však dalo předpokládat, že se začneme setkávat spíše s přitiskáváním. Opět však připomeňme onu konzervativnost a věrnost

123 KREJČÍK, T – KREJČÍKOVÁ, J.: *Úvod*, s. 19.

124 BOLOM – KOTARI, M.: *Pečeti moravských premonstrátů*, s. 66.

starým způsobům, která je tak vlastní většině církevních hodnostářů. Opati zřejmě jen neradi opouštěli tradici přivěšování pečeti.

Co se týče hlavních opatských pečeti, setkáváme se zde s přitisknutím pouze v pěti případech. Čtyři z nich pocházejí ze Strahova. Jeden spadá do roku 1569. Pečeť patří strahovskému opatu Jakubu ze Šternovic, je vyrobená z tenké vrstvy včelího vosku a přitisknutá na papírové písemnosti. Zbylé tři přitisknuté pečeti pochází z let 1593 a 1601 a náleží též strahovskému opatu, tentokrát Janu X. Lohelovi. Všechny jsou z červeného vosku a jsou chráněny papírovým krytem. Obě z roku 1593 jsou přitisknuty ještě na pergamentu, což představuje zajímavou výjimku. K pergamentu byly obvykle pečeti přivěšovány či zavěšovány, přitisknutí skutečně nebylo běžné. Například u moravských premonstrátů není tato situace doložena zatím vůbec.¹²⁵ Pečeť z roku 1601 se však již nachází na papíře. Jan X. Lohel je posledním strahovským opatem ve sledovaném období, a svým způsobem připevňování pečeti již nastiňuje další vývoj pečetění ve strahovském klášteře. Jeden případ přitisknutí hlavní opatské pečeti nacházíme i v želivském klášteře. Pečeť patří opatu Wolfgangovi, je z roku 1503 a je z červeného včelího vosku pod papírovým krytem na pergamentové písemnosti. Lze tedy říct, že opati českých klášterů začali k novému způsobu připevňování pečeti – k přitiskování, přecházet až během 16. století.

U menších opatských pečeti nelze sledovat žádný obecný trend, který by čeští premonstrátské opati dodržovali. Střídá se tu přivěšení a přitisknutí, převahu má opět přivěšení. Nelze však pozorovat žádné postupné přecházení k určitému typu připevňování, či nějakou pravidelnost, což je možná také dáno tím, že menších pečeti je doloženo pro dané období mnohem menší množství než pečeti velkých a případný trend se na tak malém vzorku neprojeví.

V případě sekretů a signetů je však vidět pravidelnost jednoznačně. Všechny, ať už sekrety nebo signety jsou přitisknuté, protože jsou u papírových písemností.

125 BOLOM – KOTARI, M.: *Pečeti hradiských premonstrátů*, s. 85 – 86.

4.6. Ochranné prostředky

Je třeba si uvědomit, že pečeť je platná pouze do té doby, dokud není poškozená. Pokud však dojde k jejímu poškození, ztrácí na právní průkaznosti, a tím ztrácí platnost i zpečetěná písemnost. Proto bylo třeba zajistit pečetím co možná nejdelší život. Voskové pečeti, ať už přivěšené nebo přitištěné byly velice křehké. V případě přitištění navíc hrozilo, že se papír při svém přehnutí nalepí na vrchní stranu pečeti, a při opětovném rozložení se tato poničí. Proto se začaly užívat různé ochranné prostředky, které měly zajistit co největší odolnost pečeti. Nejprve se objevují misky z hrubého, většinou nebarveného vosku, které se užívají u pečeti přivěšených a zavěšených. Od 16. století se začínají užívat misky dřevěné, postupem času k nim bylo připojeno víčko k jejich uzavření. Pro ochranu pečeti přitištěných se, také během 16. století, začaly užívat papírové krytky neboli clony. Jednalo se o kousky papíru, často ozdobně vystříhané, které se položily na pečetní látku a teprve potom bylo otištěno pečetidlo.¹²⁶

U pečeti opatů Strahova, Želivi a Teplé se setkáváme se všemi výše zmíněnými typy ochranných prostředků. S prvním použitím ochranného prostředku se setkáváme v Želivi, a to u hlavní pečeti opata Bohuslava z roku 1361. Jedná se o voskovou misku z nebarveného včelího vosku, která je velice masivní, a tak zakrývá i část pečetního pole. V porovnání s dalšími dvěma kláštery se v Želivi objevuje ochranný prostředek velmi brzy. První použití ochranného prostředku v Teplé a na Strahově je totiž doloženo až v 15. století. V Teplé roku 1443, na Strahově v roce 1474¹²⁷. Opět se jedná o voskové misky z nebarveného vosku, jsou však již méně masivní. Co se týče hlavních opatských pečeti, ve velké většině případů se zde setkáváme s užitím voskové misky. S užitím dřevěné misky se setkáváme pouze v tepelském klášteře, a to u dvou pečeti z přelomu 16. a 17. století. Jedna pochází z roku 1593 a patří opatu Matěji I. Ghelovi. Druhá je z

¹²⁶ KREJČÍK, T – KREJČÍKOVÁ, J.: *Úvod*, s. 14 – 19.

¹²⁷ Vosková miska je použita i u pečeti z roku 1407 opata Jana II. ze Štědré. Je však velice pravděpodobné, že byla přidána až během novodobé restaurace pečeti.

roku 1600 a patří opatu Ondřeji Ebersbachovi. Miska je vyplněna bezbarvým voskem, na něm je umístěna tenká vrstva vosku červeného, do nějž je otištěn typář. Ve dvou případech se také vyskytuje užití plechového pouzdra, jednou s víčkem, podruhé bez něj. V obou případech se jedná o pečeti tepelského opata Jana Lohela a pocházejí z let 1604 a 1609. Obě tyto pečeti jsou chráněny i voskovou miskou, se kterou jsou pak vloženy do pouzdra.

U menších pečetí užívali čeští premonstrátsí opati buďto voskovou miskou či papírovou krytku. Dřevěné ani plechové pouzdro doloženo není.

Sekrety a signety jsou ve všech případech chráněny výhradně papírovou krytkou. Sekrety a signety jsou ve většině případech užity k zapečetění missivu. Jako krytka tedy slouží celá podélná strana přeloženého listu papíru. V několika případech jsou krytky čtvercové. Ozdobně upravenou papírovou clonu se doložit nepodařilo.

4.7. Pečetní obraz

Pečetní obraz je velmi důležitou částí pečeti. Má velikou výpovědní hodnotu o majiteli pečeti, o jeho postavení, o jeho roli ve společnosti i o době, ve které pečetidlo vzniklo. Pečeti dělíme podle obsahu pečetního pole na pečeti obrazové a nápisové. U opatů tří sledovaných klášterů se vyskytuje pouze typ obrazový. S pečeti nápisovou se nesetkáváme ani jednou – ty jsou totiž běžnější až během 18. století, kterým se tato práce nezabývá.

Co se týče hlavních pečetí, oblíbili si opati českých premonstrátských klášterů zejména náměty portrétní a hagiografické. Portrétní pečeti církevních hodnostářů v první fázi svého vývoje zachycovala pouze poprsí pečetitele. Takové pečeti se u nás vyskytují během první poloviny 13. století. Co se týče sledovaných klášterů, je tento typ pečeti doložen pouze ve dvou případech, přičemž oba pocházejí ze strahovského

kláštera. První pochází z roku 1240 od opata Petra. Opat na ní je bez mitry, v pravé ruce drží berlu a ve druhé knihu. Touto pečetí se inspiroval i Petrův nástupce Gezo II. Ten dle všeho jen převzal Petrův typář a mírně ho pozměnil. Změna spočívá v tom, že do prostoru vedle opatovy postavy přidal osmihrannou hvězdu, nejspíše jako symbol Panny Marie.¹²⁸

Dalším krokem ve vývoji portrétní pečeti církevních hodnostářů představuje zobrazení majitele sedícího na trůnu, s odznaky své moci. Takovýmto zobrazením dával pečetitel najevo svoji moc, suverenitu a sebevědomí. Takto prostřednictvím pečeti reagoval majitel na spor papeže s císařem, potažmo spor církve s mocí světskou. Tím, že se nechal církevní hodnostář zobrazit na trůnu, vyjadřoval tak svoji nezávislost na světské moci, odklon od císaře, svoji suverenitu a nadřízenost svým vazalům Trůnní pečeť z této doby je doložena ve zkoumaných kláštorech pouze u jednoho opata, a to u želivského Heřmana. Pečeť je dochována ve dvou exemplářích, a to z roku 1236 a 1240. Zobrazení sebe sama na stolci zvolili také strahovští opati Jan II. ze Štědré a Jan V. Starůstka z Hranic, který tak však učinil až počátkem 15. století, a proto nemůžeme jejich pečeti považovat za trůnní v původním významu.

Mnohem běžnější v našich podmínkách jsou pečeti se zobrazením stojícího opata s odznaky své moci. Na nich je velmi dobře zřetelné, kdy opati daného kláštera získali právo užívat pontifikálie. To se promítlo na pečeti tím, že se opat mohl nechat zobrazit s mitrou neboli infulí na hlavě. Opati, kteří zatím právo nosit pontifikálie neměli, se zobrazovali prostovlasí, v řeholním rouchu s berlou v jedné ruce, ve druhé pak často drží knihu, pravděpodobně symbolizující knihu řeholí, jimiž se daný řád řídí. Tento typ portrétní pečeti je doložen z Želivi z konce třináctého a první čtvrtiny čtrnáctého století. Tepelští opati získali právo pontifikálií již velmi brzy po založení kláštera, a to roku 1197. Proto jsou již od počátku jejich pečeti pontifikální. Na prvních dvou doložených pečetích pocházejících z přelomu 13. a 14. století je opat zobrazen s berlou v levé ruce a s knihou řeholí v ruce druhé. Od první poloviny 14. století se však berla přesunula do

128 MYSLIVEČEK, Milan: *Panoptikum symbolů, značek a znamení*. Praha 2001, s. 150, heslo *Maria (Marie) sv.*

ruky levé, zatímco pravou rukou opat žehná. Tuto podobu si místní hlavní opatská pečeť udržela v různých obměnách až do konce sledovaného období. Ve strahovském klášteře je první pontifikální pečeť doložena počátkem 15. století, a opat je na ní zobrazen v sedě. V průběhu 15. století však vejde v užívání klasičtější pontifikální pečeť se stojícím opatem. Od té doby se pak tento motiv využíval až do první čtvrtiny 17. století.

Opati na Strahově, ale také v Želivi si oblíbili ještě jiný styl zobrazení sebe sama na pečetním obraze. Zvolili totiž pečeť, na níž je dominantním obrazem Madona s dítětem, přičemž opat je zobrazen jako drobná postava prosebníka – adoranta. Dávají tak najevo svoji velkou úctu k Panně Marii, která je tak typická pro řád premonstrátů. Opat v roli adoranta na pečetí Pannu Marii vzývá, modlí se k ní, prosí za ochranu a požehnání pro svůj klášter. Strahovští opati tento typ pečetí užívali od druhé poloviny třináctého přibližně do poloviny čtrnáctého století. Po získání práva pontifikálií pak začali počátkem 15. století užívat výše popsané pečetí pontifikální. Opat Mikuláš Durynek se však ještě roku 1413 vrátil ke tradici zobrazování Panny Marie. Jeho pečeť představuje jakýsi přechod mezi pečetí, kde hlavní roli hraje Panna Maria a opat je odsunut do role oranta či adoranta, a klasickou pečetí pontifikální. Nachází se na ní dva stejně velké gotické výklenky, přičemž v tom nižším stojí opat s pontifikáliemi, a v horním je polopostava Panny Marie s dítětem. Opat je přitom stejně velký jako Madona, nelze tedy říct, že by některá z postav byla významově upozaděná. V Želivi byl typ pečetí s dominantní postavou Madony a opatem v roli adoranta využíván od druhé poloviny 14. století až do konce sledovaného období. Tento typ pečetního obrazu byl během 14. století i později v církevních kruzích velice oblíbený, a doložen je například v premonstrátském klášteře Hradisko u Olomouce, kde ho místní opati užívali během 14. století¹²⁹, nebo u opatů premonstrátského kláštera v Litomyšli.¹³⁰

129 BOLOM – KOTARI, M.: *Pečetí hradiských premonstrátů*, s. 92.

130 PAKOSTA, Oldřich: *K pečetím opata a konventu premonstrátského kláštera v Litomyšli*. s. 91 – 92. In Vlastivědný sborník, Ústí nad Orlicí 1999.

Obrazy velkých opatských pečetí jsou již od konce 13. století doplňovány architektonickými prvky. Nejdříve se objevují roku 1266 na okrouhlé pečetě strahovského opata Jana I. a jedná se o dva románské oblouky. Toto je však jediný doložený případ užití románské architektury na opatských pečetích sledovaných klášterů, jinak se využívá pouze architektura gotická. U dalších dvou klášterů, tepelském a želivském, je první výskyt architektury na pečetích datován až o sto let později – kolem poloviny 14. století. Jedná se o různá gotická okna a výklenky s fiálami, gotické oblouky, portály a podobně. Architektura obklopuje postavy vyskytující se na pečetích.

Již od konce 13. století se začínají na pečetích českých premonstrátských opatů začínají objevovat první heraldické prvky. Nejprve se objevují v tepelském klášteře, a to u opata Huga roku 1282. V kontextu českých zemí je to celkem brzy. Například u moravských premonstrátů se první heraldické prvky začínají objevovat až na počátku 15. století.¹³¹ Zpočátku se na pečetích tepelských opatů objevuje jen samostatná heraldická figura – u nohou opata leží jelení paroží. Ve druhé polovině 15. století se paroží přesune na malý štítek pod nohami opata, kde je doplněno dalším dvojím parožím. Jelení paroží je symbolem bl. Hroznaty, zakladatele tepelského kláštera. Štít s trojím jelením parožím (2, 1) je pak znakem Hroznatovců, potomků bl. Hroznaty, a také právě tepelského kláštera¹³². Na pečetích tepelských klášterů se tento znak objevuje po celé sledované období, a to na všech typech pečetí. Na hlavních pečetích strahovských opatů se heraldické prvky objevují též v podobě malého štítku pod nohami opata na pontifikálních pečetích. Poprvé je doložen na pečetě opata Jana II. ze Štědré z roku 1407. Ve štítku se nachází břevno. Jde o odkaz na znak strahovského kláštera. Tím je čtvrcený štít se srdečním štítkem, který je červený se stříbrným českým lvem. V prvním a čtvrtém černém poli se nachází zlaté břevno (odkaz na pražské arcibiskupství), nad ním v prvním poli tři zlaté lilie, ve čtvrtém poli tři stříbrné růže (přidány až v 17. století jako odkaz na opata Kryšpína Fuka. Ve druhém a třetím modrém poli leží dva zlaté

131 TAMTÉŽ, s. 94.

132 MYSLIVEČEK, M.: *Panoptikum symbolů*, s. 91 – 92, heslo *Jelen*.

klíče. Štítek s břevnem se nachází již na všech dalších hlavních pečetích strahovských opatů od zmiňovaného roku 1407 až do konce zkoumaného období. V Želivi se na rozdíl od předchozích dvou klášterů využití heraldických prvků na hlavních pečetích doložit nepodařilo.

Co se týče menších pečetí, dochovalo se jich výraznější množství pouze v tepelském klášteře. Všechny místní menší pečeti mají stejný námět – polopostava opata s mitrou na hlavě a berlou v levé ruce, pravou rukou opat žehná. Pod postavou se nachází opět štítek s trojím jelením parožím, znakem kláštera. V želivském klášteře jsou menší pečeti doloženy pouze dvě, obě z 15. století a obě s podobným námětem. Tím je v gotickém okně stojící polopostava Panny Marie s Ježíškem na ruce. Na starší z pečetí je pod oknem patrný štítek s nerozeznatelným znamením, na druhé se pak štítek nenachází. Ze strahovského kláštera se menší pečeť nepodařilo doložit žádnou.

Sekrety a signety jsou bez výjimky erbovní. V tepelském klášteře, kde se dochovalo velké množství sekretů můžeme pozorovat vývoj obrazu na nich od jednoduchému k velmi složitému a pečlivě propracovanému. Na prvním sekretu z roku 1566, patřícím opatu Janu VI. Myšínovi, je zobrazen pouze jednoduchý polský štít s trojím parožím, nad nímž jsou iniciály opatova jména a úřadu. Jedná se o skutečně velmi jednoduše zpracovanou pečeť. Hned další sekretní pečeť tohoto opata je mnohem propracovanější a složitější. Na štítu nesoucím znak kláštera je položena mitra, z níž splývají fimbrie. Za štítem našly své místo dvě zkřížené biskupské berly, které symbolizují Myšínovův úřad generálního vikáře v české cirkárii.¹³³ Do nápisu přibylo další písmeno, zastupující opatovo příjmení. Další Myšínovův sekret má stejný námět obrazu, ten je nicméně výrazně propracovanější než u pečeti předchozí. Nejbohatěji zdobeným sekretem disponoval opat Jan VI. Myšín v 80. letech 16. století. Štít se zde změnil z polského na zdobený renesanční, mitra získala výrazné zdobení a celou pečeť olemoval vavřínový věnec. Naopak ubyla jedna berla. Poslední doložený sekret tohoto opata je z roku 1583 a je téměř stejný jako předchozí, akorát je drobnější a zmizel vavřínový

133 RYTÍŘOVÁ, T.: *Pečeti tepelských opatů*, s. 29.

větec. Myšínuv nástupce Matěj Ghel si nejspíš nechal pouze přerýt typář svého předchůdce z roku 1580. Jeho sekretní pečeť je totiž zcela shodná se sekretem Jana VI. Myšína z roku 1580, jediný rozdíl je pak v iniciálách, kdy litery zastupující Myšínovo jméno nahradil počátečními písmeny jména svého. Ghelův nástupce Ondřej Ebersbach používal sekret se stejným námětem jako jeho předchůdci, jen se opět zjednodušilo provedení obrazu. Signety jsou z tohoto kláštera doloženy pouze od dvou opatů. Od Zikmunda Hausmanna a od opata Petra. Prstenové pečeti obou těchto opatů jsou velice jednoduché. U Zikmunda se jedná o prostý španělský štít nesoucí znak tepelského kláštera, nad nímž se nachází nejprve jen dvě iniciály, zastupující opatovo jméno a úřad, později přibývá písmeno zastupující název kláštera. Opat Petr používá sekret s kolčím štítem nesoucím znak kláštera. Štít je doprovázen iniciálami opatova jména, úřadu a názvu kláštera.

Co se týče Strahova, jsou doloženy pouze dva typy sekretů. První patří opatu Matěji Ghelovi, který byl později i opatem tepelským. Sekret pochází z 80. let 16. století. Je též erbovní, nachází se na něm polský štít s jedním břevnem, nad ním je hlava anděla, nesoucí mitru. Z pod mitry splývají fimbrie. Za štítem je biskupská berla, a kolem štítu vlají přikryvadla. Opět jsou tu iniciály zastupující opatovo jméno, úřad a název kláštera. Druhý typ sekretu je zcela odlišný. Pochází 90. let stejného století a patří opatu Janu X. Lohelovi. Je sice též erbovní, ale štít je tentokrát renesanční, polcený. V pravém poli se nachází břevno, v levém pak svazek dvou klíčů. Jedná se o erb Strahovského kláštera. Na štítu je opět položená mitra, z níž po obou stranách štítu splývají fimbrie ozdobené křížky. Nechybí iniciály opatova jména, úřadu, názvu kláštera a tentokrát i jeho příjímí.

4.8. Pečetní texty

Texty na pečetích mají za úkol specifikovat majitele dané pečeti, popřípadě identifikovat druh pečeti. Uváděny jsou tedy informace jako je jméno pečetitele, jeho hodnost, úřad, tituly, ale také se někdy vyskytuje informace o tom, jakého druhu je pečeť a kdy byl vyroben typář. V počátcích pečetění byly informace na pečetích dosti stručné a nejednoznačné, často nebylo uváděno ani jméno konkrétního pečetitele, ale pouze třeba úřad který zastával. V době rozšíření užívání pečeti během vrcholného středověku se začaly na pečetích objevovat nové informace přesněji určující majitele pečeti, přibývají i další informace o pečeti. Typy pečetního textu rozlišujeme tři. Nejstarší je opis, který obíhá kolem pečetního obrazu, od nějž je oddělen linkou nebo perlovcem, může být též umístěn na pásce. Bývá ze všech druhů pečetního textu nejobsáhlejší. Druhým typem je nápis. To je text, který je začleněn do pečetního obrazu, popřípadě u nápisových pečeti je sám pečetním obrazem. Je obsahově stručnější než opis, často se jedná pouze o iniciály pečetitelova jména, titulu a úřadu. Třetím typem je exergue, který se vyskytuje pouze na mincovních pečetích, kde obíhá po hraně pečeti.¹³⁴

U pečeti opatů Strahova, Želivi a Teplé se vyskutují pouze první dva typy textu, tedy opis a nápis. Jazykem veškerých pečetních textů je zde výhradně latina. Opis se nachází na všech pečetích hlavních i menších, nápis pak na sekretech a signetech. Kombinace opisu a nápisu je doložena pouze na želivských velkých pečetích ze třináctého a počátku čtrnáctého století. Kromě opisu uvádějícího pouze úřad pečetitele, je zde nápis v podobě jednoho písmena A, které se nachází nad knihou, jíž drží v ruce opat zobrazený na pečeti. Kniha je totiž pravděpodobně knihou řeholí a písmeno A zastupuje sv. Augustina, jehož řeholí se premonstrátský řád řídí.

Na velkých pečetích se, kromě výše popsané výjimky, objevují výhradně opisy. Ty jsou od počátku psány gotickou majuskulou. Koncem 14. století se již vyskytují

134KREJČÍK, T – KREJČÍKOVÁ, J.: *Úvod*, s. 18 – 19.

hlavní pečeti s opisem v gotické minuskule. Hlavní pečeť s opisem psaným humanistickou majuskulou je doložena pouze v jednom případě, a to v tepelském klášteře z konce 16. století, a patří opatu Matěji Ghelovi. Jinak se v užívání udržela až do konce sledovaného období gotická minuskula. Písmo je nejčastěji odděleno od pečetního obrazu linkou, ne tak často se objevuje perlovec. Užíváno je též umístění opisu na pásce. Počátek opisu bývá označen symbolem křížku či hvězdičky,¹³⁵ stejnými symboly bývají od sebe oddělena jednotlivá slova. Po křížku pak následuje slovo *sigillum*¹³⁶, které je však již v od první poloviny 14. století zkracováno pouze na počáteční písmeno S. Obsahem opisu bývá zpočátku pouze informace o tom, že se jedná o opata daného klášteřa. Od počátku 15. století se začíná uvádět i jméno pečetitele. S tím se ze tří klášterů setkáváme nejprve v Želivi u opata Stibora II. v roce 1400. Koncem tohoto století přibývá do opisu také informace o tom, o jaký druh pečeti se jedná. To je poprvé doloženo v tepelském klášteře u pečeti opata Zikmunda Hausmana z roku 14165, u opatů klášteřa strahovského je to až o téměř půl století později. U pečeti opatů želivských se tato informace v opisu nevyskytuje vůbec.

Menší pečeti jsou také ve všech případech opatřeny opisem, který je však u mnohých doložených pečeti velmi špatně čitelný. Přesto lze však zjistit, že menší pečeti vývojem typu písma svých opisů kopírují vývoj písma na pečetích hlavních, a že jejich opisy nesou stejný typ informací jako pečeti hlavní, tedy úřad a jméno opata, později pak i údaj o druhu pečeti.

Sekrety a signety jsou bez výjimky opatřeny nápisy. Jedná se pouze o iniciály zastupující opět úřad a jméno majitele. Písmena jsou psána výhradně humanistickou majuskulou.

135 Křížek zastupuje invokaci, což je úvodní vzývání Boha a svěření se do Jeho vůle, hvězdička či zjednodušená podoba růže pak je symbolem Panny Marie. Viz BOLOM – KOTARI, M.: *Pečeti hradiských premonstrátů*, s. 102.

136 *Sigillum* značí v latině *pečeť*.

5. Ikonografický rozbor

Pečeti obsahují mnoho různých druhů obrazů. Některé jsou jednoznačné a je na nich na první pohled poznat, co či koho představují, někdy se však jedná o symboly, které potřebují další interpretaci. Těch je mnoho zejména právě na pečetích z církevního prostředí. Jedná se o symboly Krista, jeho matky Panny Marie a nejrůznějších světců. Někdy byli světci či Panna Maria zobrazeni v podobě osoby, velmi často však byly jejich postavy nahrazeny pouze symboly.

V prostředí premonstrátských pečetí se setkáváme nejčastěji s různými odkazy na Matku Boží Pannu Marii, kterou má tento řád v obzvláštní úctě.¹³⁷ Opati na Strahově a v Želivi zvolili zobrazení Panny Marie jako Madony. Madona vždy chová na klíně či na ruce malého Ježíška. Toto zobrazení zdůrazňuje Mariino mateřství, díky kterému přišla na svět Spása v podobě Ježíše Krista. Strahovští opati zobrazili na svých velkých pečetích Madonu sedící na stolci obklopenou dvěma anděly v roli adorantů, zatímco v Želivi se zobrazovala stojící na srpku měsíce, obklopena svatozáří, neboli aureolou, a i s Ježíškem korunována. Co se týče symbolů odkazujících na Pannu Marii, nalézáme je mnoha hlavních, i některých menších pečetí v podobě drobné hvězdičky, oddělující jednotlivá slova v opisu. Velká osmihranná hvězda se nachází na pečetě strahovského opata Geza II. z roku 1242. Hvězda patří k tradičním symbolům Panny Marie.¹³⁸

Na všech pečetích, kde se vyskytuje Madona, nalézáme malý portrét opata. Opat tímto upozaděním své osoby dává najevo velkou úctu k Panně Marii, a také se symbolicky svěřuje i se svým klášterem pod její ochranu. Blíže se tomuto fenoménu ve své práci věnuje Martina Bolom-Kotari.¹³⁹

137 JIRÁSKO, Luděk: *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Klášter premonstrátů na Strahově 1991, s. 41.

138 RULÍŠEK, Hynek: *Slovník křesťanské ikonografie. Postavy, atributy, symboly*. Hluboká nad Vltavou 2005, heslo *Hvězda*.

139 BOLOM-KOTARI, M.: *Pečeti hradiských premonstrátů*, s. 90 – 92.

Opati v Teplé na rozdíl od ostatních dvou klášterů na svých pečetích mariánské symboly nezobrazují. Dali přednost připomínce blahoslaveného zakladatele jejich kláštera, bl. Hroznaty. Jeho symbolem jsou jelení parohy. Ty se vyskytují na pečetích tepelských opatů od doložitelného počátku jejich pečetění, a pak po celé sledované období. Nejprve se jednalo o jedny volně položené parohy, později se přidaly dvoje další, a nakonec se zobrazoval již znak tepelského kláštera, do kterého se právě troje jelení parohy přenesly. Bl. Hroznata je patronem českých premonstrátů, a je také jedním z českých zemských patronů.¹⁴⁰

Zajímavé symboly se vyskytují také jako součást pečetních opisů. Jedná se o drobné značky, značící počátek a konec textu, a někdy i oddělující od sebe jednotlivá slova. Takto se užíval symbol drobné hvězdičky jako symbol Panny Marie, ale také symbol křížku. Ten nahrazoval na začátku opisu invokaci, což je úvodní vzývání Božího jména a odevzdání se do Boží vůle, užívané zejména v listinách. Na konci opisu pak nahrazuje aprekaci, což je krátká závěrečná modlitba užívaná též hlavně na listinách.¹⁴¹

Na obrazech sledovaných pečetí můžeme pozorovat již tolikrát připomínanou konzervativnost církevních hodnostářů, jejich věrnost tradicím a zdrženlivost v přijímání nových trendů. I když byl opat nucen z jakéhokoli důvodu si pořídit nový typář, většinou si na něj nechal vyrazit stejný, nebo alespoň velmi podobný obraz jako měli po dlouhá léta jeho předchůdci. Proto se náměty jejich pečetí nijak rychle nemění a také symboly na nich zůstávají neměnné.

140 BUBEN, M. M. - KUČERA, R. – KUKLA, O. A.: *Svatí spojují národy*, s. 109.

141 GLEJTEK, M.: *Středověká církevní pečeť*. Hradec Králové 2013, s. 67.

Závěr

Cílem práce bylo provést sondu do pečetění opatů tří premonstrátských klášterů v Čechách v období středověku a raného novověku. Za tímto účelem se nám podařilo shromáždit přes stovku pečetí všech čtyř hlavních pečetních typů – největší množství se pro sledované období podařilo doložit pečetí velkých, což není překvapením, protože velké pečetě byly hlavním druhem který byl užíván. Pečetě jsme rozřídili dle majitele, uvedli jsme jejich velikost, tvar a popsali obraz a pečetní texty. O každém opatu, jehož pečeť jsme objevili, jsme zjistili a zapsali některé nejpodstatnější informace. Zmapovali jsme situaci v daném klášteře v době užívání popisované pečetě a pozorovali jsme spojitost mezi stavem kanonie a podobou pečetě.

Z nalezených a rozříděných pečetí jsme odvodili vývoj opatského pečetění v premonstrátských klášterech Čech. Popsali jsme vývoj podoby opatských pečetí, a to s ohledem na nejdůležitější sfragistické aspekty jako je velikost pečetě, její tvar, barva, způsob připevnění, pečetní texty, ale hlavně jsme se zaměřili na obraz, který má asi největší vypovídající hodnotu. U velkých pečetí se nám podařilo doložit velkou konzervativnost českých premonstrátských opatů, kterou jsme ostatně již dle předem zjištěných informací předpokládali. Konzervativnost v přejímání nových trendů v pečetění je pro prostředí katolické církve velmi typické, a premonstrátské opati jím tedy nijak nevybočují z obecných trendů. Pro sledované období bylo zjištěno, že opati jen velice neradi opouštěli starý typář, který si často předávali opati jednoho kláštera po mnoho generací. Když již byli nuceni si kvůli jeho ztrátě či opotřebovanosti pořídit nový, obvykle se drželi původní podoby pečetního obrazu, nebo alespoň jeho hlavního námětu. Měnily se jen drobné detaily. Velké pečetě premonstrátských opatů napříč všemi třemi sledovanými kláštery nejeví přílišnou pestrost námětů. Nejčastěji užívaný je motiv stojícího opata jako portrét majitele pečetě, velmi oblíbený je pak motiv mariánský. Zobrazením sebe sama ve stoje s odznaky své moci je mezi církevními hodnotami ve středověku velmi typický, mariánský motiv je pak typický pro

premonstráty. Opět se tím potvrzuje, že čeští premonstrátsí opati vcelku zapadají do tehdejších obecně platných trendů. Na velkých pečetích lze pozorovat postupnou heraldizaci obrazu, která však během sledovaného období zdaleka nedospěla vrcholu, jedná se spíš o drobné náznaky dalšího vývoje. Konzervativnost opatů je vidět i na menších pečetích. Ty většinou kopírovaly obraz pečetí velkých. Jistý náznak modernizace ukazují sekrety a signety, protože ty jsou již všechny bez výjimky erbovní.

Jak bylo řečeno v úvodu této práce, nekladli jsme si za cíl shromáždit všechny opatské pečeti daných klášterů, ale jen nastínit trendy v pečetění premonstrátských opatů v rámci Čech během středověku a raného novověku. Doufáme, že tato naše práce bude inspirací pro další badatele, kterým se snad podaří nashromáždit ještě více pečetí pro zkoumanou problematiku, a tak budou moci sepsat kompletnější a objektivnější práci, třeba i s pohledem do ostatních českých klášterů, na něž v této bakalářské práci bohužel nezbyl prostor.

Prameny a literatura

Archivní prameny

Za pramen se považuje každá jednotlivá pečeť se kterou bylo pracováno.

Strahov

Opat	Datace	Typ	Uložení	Dostupné z
Petr	1240	velká pečeť 1	NA, Archiv kolegiální kapituly vyšehradské, sign.č. 21	http://monasterium.net/mom/CZ-NA/KVs/21/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Gezo II.	1242	Velká pečeť 2	archiv vyšehradské kolegiální kapituly	KŘIVSKÝ, Pavel, F.: O pečetích a erbech v řádě premonstrátském a cisterciáckém. Praha 1946. Netištěná doktorská práce, s. 30.
Jordán	29. 5. 1287	Velká pečeť 3	MZA Brno, Jezuité Brno, sign. 38.	http://monasterium.net/mom/CZ-MZA/E25/38/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Edmund	8. 1. 1304	Velká pečeť 3	MZA Brno, Premonstráti Louka, sign.1304 I 08	http://monasterium.net/mom/CZ-MZA/E57/1304_I_08/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Dětrich II.	cca 1306	Velká pečeť 3	NA,	http://monasterium.net

			Premonstráti Strahov; sign. 27	t/mom/CZ-NA/RP/27/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	17. 3. 1306	Velká pečeť 3	NA, Premonstráti Strahov; sign. 25, velká pečeť	http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/25/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Gerard de Kunstadt	28. 2. 1309	Velká pečeť 3	NA, Křižovníci s červenou hvězdou - generalát a konvent, Praha, sign. 128	http://monasterium.net/mom/CZ-NA/Rkr/128/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	30. 9. 1313	Velká pečeť 3	NA, Křižovníci s červenou hvězdou - generalát a konvent, Praha, sign. 144	http://monasterium.net/mom/CZ-NA/Rkr/144/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	30. 9. 1313	Velká pečeť 3	NA, Křižovníci s červenou hvězdou - generalát a konvent, Praha, sign. 145	http://monasterium.net/mom/CZ-NA/Rkr/145/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	20. 1. 1314	Velká pečeť 3	NA, Křižovníci s červenou hvězdou - generalát a konvent, Praha, sign. 148	http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RKkr/148/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	24. 4. 1314	Velká pečeť 3	NA, Křižovníci s červenou hvězdou - generalát a konvent, Praha, sign. 150	http://monasterium.net/mom/CZ-NA/Rkr/150/charter , citováno dle 27. 6. 2018.

			konvent, Praha, sign. 150	2018.
	11. 11. 1320	Velká pečet' 3	SOA Třeboň, Cizí statky Třeboň I, inv.č. 213	http://monasterium.net/mom/CZ-SOAT/CizyStatky/213/charter citováno dle 27. 6. 2018.
	1. 3. 1327	Velká pečet' 3	MZA Brno, Cisterciacky Brno, sign. 1327 III 01	http://monasterium.net/mom/CZ-MZA/E09/1327_III_01/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Jan II. ze Štědré	26. 1. 1407	Velká pečet' 4	NA, Premonstráti Strahov; sign. 91	http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/91/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Mikuláš Durynk	9. 10. 1413	Velká pečet' 5	NA, Premonstráti Strahov; sign. 94	http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/94/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Jan Starustka z Hranic	29. 9. 1474	Velká pečet' 6	NA Premonstráti Strahov; sign. 142	http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/142/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Kašpar I.	11. 11. 1511	Velká pečet' 7	NA Premonstráti Strahov; sign. 186	http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/186/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Jan Kurtz	11. 11. 1531	Velká pečet' 7	NA, Premonstráti Strahov; sign. 226	http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/226/charter , citováno dle 27. 6. 2018.

Jan Muth	17. 4. 1544	Velká pečet' 7	NA, Archiv klášterů zrušených za Josefa II., Archiv kláštera křižovníků Božího hrobu u sv. Petra a Pavla na Zderaze na Novém městě Pražském, 300	
Jakub ze Šternovic	31. 3. 1569	Velká pečet' 7	NA, Premonstráti Strahov, 251.	http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/251/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	18. 10. 1569	Velká pečet' 7	NA, APA, kart.č. 2127	
Matěj Ghell	9. 7. 1582	Sekretní pečet' 1	NA, APA, kart.č. 2125	
	6. 12. 1582	Sekretní pečet' 1	NA, APA, kart.č. 2125	
	9. 12. 1582	Sekretní pečet' 1	NA, APA, kart.č. 2125	
	24. 12. 1582	Sekretní pečet' 1	NA, APA, kart.č. 2125	
Jan X. Lohel	1. 8. 1593	Velká pečet' 7	NA, Premonstráti Strahov; sign. 273	http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/273/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	24. 2. 1601	Velká pečet' 7	NA, Premonstráti Strahov; sign. 284	http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/284/charter , citováno dle 27. 6.

				2018.
	13. 7. 1604	Velká pečeť 7	NA, Premonstráti Strahov; sign. 301	http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/301/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	17. 5. 1606	Velká pečeť 7	NA, Premonstráti Strahov; sign. 304	http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/304/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	10. 7. 1607	Velká pečeť 7	NA, Premonstráti Strahov; sign. 305	http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/305/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	20. 1. 1609	Velká pečeť 7	MZA Brno, A1, inv.č. 1061	
	24. 4. 1597	Sekretní pečeť 2	MZA Brno, A7, inv.č. 50	
	24. 6. 1597	Sekretní pečeť 2	MZA Brno, A7, inv.č. 51	
	24. 6. 1599	Sekretní pečeť 2	MZA Brno, A7, inv.č. 56	
	25. 8. 1599	Sekretní pečeť 2	MZA Brno, A7, inv.č. 58	
	16. 10. 1599	Sekretní pečeť 2	MZA Brno, A7, inv.č. 59	

Želiv

Heřman	1236	Velká pečeť 1	NA, Archiv kolegiální kapituly vyšehradské, sign.č. 19	http://monasterium.net/mom/CZ-NA/Kvs/19/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	1240	Velká pečeť 1	Archiv kláštera želivského	KŘIVSKÝ, P. F.: O pečetích, s. 26 - 27.
Jakub	1289	Velká pečeť 2	NA, Premonstráti Strahov; sign. 19.	http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/19/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Thilman	1303	Velká pečeť 3	SokA Jihlava, Archiv města Jihlava do r. 1848, Listiny, i.č. 8.	
	1311	Velká pečeť 3	SOA Třeboň, Premonstáti Želiv, sign, 9.	http://monasterium.net/mom/CZ-SOAT/PremonstratiZeliv/9/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Dětrich	18. 2. 1323	Velká pečeť 4	MZA Brno, Cisterciáčky Brno, sign. 1323 II 18.	http://monasterium.net/mom/CZ-MZA/E09/1323 II 18/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Bohuslav	21. 1.1361	Velká pečeť 5	SOA Třeboň,	http://monasterium.net/mom/CZ-SOAT/PremonstratiZeliv/9/charter

			Premonstáti Želiv, sign. 19.	um.net/mom/CZ-SOAT/PremonstratiZeliv/19/c charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Jindřich	14. 8. 1374	Velká pečeť 5	MZA Brno, Premonstráti Louka, sign.1374 VIII 14.	http://monasterium.net/mom/CZ-MZA/E57/1374_VIII_14/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Stibor II.	9. 8. 1400	Velká pečeť 5	SOA Třeboň, Premonstáti Želiv, sign, 42.	http://monasterium.net/mom/CZ-SOAT/PremonstratiZeliv/42/c charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	23.12. 1400	Velká pečeť 5	SOA Třeboň, Premonstáti Želiv, sign, 43.	http://monasterium.net/mom/CZ-SOAT/PremonstratiZeliv/43/c charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Marek	18. 2. 1445	Menší pečeť 1	NA, Premonstráti Strahov; sign. 113.	http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/113/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Petr	6. 4. 1494	Menší pečeť 2	SOA Plzeň, Klášter	http://monasterium.net/mom/CZ

			premonstrátů Teplá, sign. L 211.	Z- SOAP/TeplaO Praem/L211/ch arter , citováno dle 27. 6. 2018.
Wolfgang	4.12. 1500	Velká pečeť 6	NA, Premonstráti Strahov; sign. 161.	http://monasterium.net/mom/C Z- NA/RP/161/ch arter , citováno dle 27. 6. 2018.
	13.1. 1501	Velká pečeť 6	NA, Premonstráti Strahov; sign. 163.	http://monasterium.net/mom/C Z- NA/RP/163/ch arter , citováno dle 27. 6. 2018.
	24.6. 1503	Velká pečeť 6	SOA Třeboň, Premonstráti Želiv, sign. 71.	http://monasterium.net/mom/C Z- SOAT/Premon stratiZeliv/71/c harter , citováno dle 27. 6. 2018.
	9.5. 1510	Velká pečeť 6	NA, Premonstráti Strahov; sign. 179.	http://monasterium.net/mom/C Z- NA/RP/179/ch arter , citováno dle 27. 6. 2018.
Ondřej	2.11. 1548	Velká pečeť 6	NA, Premonstráti Strahov; sign. 241.	http://monasterium.net/mom/C Z- NA/RP/241/ch arter , citováno dle 27. 6. 2018.
Kašpar	4.7. 1579	Velká pečeť 6	SokA Znojmo,	

			archiv města Znojma, sign. AMZ-I/č. 222.	
--	--	--	--	--

Teplá

Hugo	1282	Velká pečeť 1	Národní a univerzitní knihovna v Praze	KŘIVSKÝ, P. F.: O pečetích, s. 32 - 33.
Ivan	1300	Nelze určit – dochován pouze zlomek se setřeným obrazem	SOA Plzeň, Klášter premonstrátů Teplá, sign. L 35.	http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L35/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Petr	1335	Velká pečeť 2	NA, AZK, ŘP Chotěšov, , inv.č. 2095.	http://monasterium.net/mom/CZ-NA/AZK%7CChotesov/2095/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Beneda	15. 6. 1346	Velká pečeť 3	SOA Plzeň, Klášter premonstrátů Teplá, sign. L 61	http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L61/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	16. 6. 1346	Velká pečeť 3	SOA Plzeň, Klášter premonstrátů Teplá, sign. L 62	http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L62/charter , citováno

				dle 27. 6. 2018.
	14. 12. 1346	Velká pečeť 3	SOA Plzeň, Klášter premonstrátů Teplá, sign. L 64	http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L64/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	12. 5.1354	Velká pečeť 3	SOA Plzeň, Klášter premonstrátů Teplá, sign. L 74	http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L74/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Bohuš	23.4. 1391	Velká pečeť 4	SOA Plzeň, Klášter premonstrátů Teplá, sign. L 89.	http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L89/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Racek z Rýzmburka	13.4. 1443	Velká pečeť 4	SOA Plzeň, Klášter premonstrátů Teplá, sign. L 123.	http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L123/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	15.11.1447	Velká pečeť 4	SOA Plzeň, Klášter premonstrátů Teplá, sign. L 126.	http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L126/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Zikmund	1467	Menší pečeť 1	SokA Cheb,	RYTÍŘOVÁ,

Hausmann			fond č.1, kart.č. 514, fasc.711, klášter Teplá, A3086/4.	Tereza: <i>Pečeti tepelských opatů</i> , s. 61.
	1471	Signet 1	SokA Cheb, fond č.1, kart.č. 514, fasc.711, klášter Teplá, A3086/7.	RYTÍŘOVÁ, T.: <i>Pečeti tepelských opatů</i> , s. 61.
	01. 09.1473	Menší pečeť 2	SOA Plzeň, Klášter premonstrátů Teplá, sign. L 172.	http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L172/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	08. 08.1475	Velká pečeť 5	SOA Plzeň, Klášter premonstrátů Teplá, sign. L 160.	http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L160/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	30.3. 1465	Velká pečeť 5	SOA Plzeň, Klášter premonstrátů Teplá, sign. L 175.	http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L175/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	1487	Signet 2	SokA Cheb, fond č.1, kart.č. 514, fasc.711, klášter Teplá, A3086/30.	RYTÍŘOVÁ, T.: <i>Pečeti tepelských opatů</i> , s. 62.

	4.1. 1500	Menší pečet' 3	SOA Plzeň, Klášter premonstrátů Teplá, sign. L 222.	http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L222/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	02. 03.1502	Menší pečet' 3	SOA Plzeň, Klášter premonstrátů Teplá, sign. L 227.	http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L227/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Jan Fröstl	12. 4.1509	Menší pečet' 3	SOA Plzeň, Klášter premonstrátů Teplá, sign. L 247.	http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L247/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Petr	1514	Signet 3	SokA Cheb, fond č.1, kart.č. 514, fasc.711, klášter Teplá, A3087/14.	RYTÍŘOVÁ, T.: <i>Pečeti tepelských opatů</i> , s. 64.
	1524	Signet 4	SokA Cheb, fond č.1, kart.č. 514, fasc.711, klášter Teplá, A3087/25.	RYTÍŘOVÁ, T.: <i>Pečeti tepelských opatů</i> , s. 64.
Antonín	27. 10.1531	Menší pečet' 4	SOA Plzeň, Klášter premonstrátů	http://monasterium.net/mom/CZ-

			Teplá, sign. L 261.	SOAP/TeplaOPraem/L261/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	25.2.1532	Menší pečet' 4	SOA Plzeň, Klášter premonstrátů Teplá, sign. L 263.	http://monasterium.net/mom/C-Z-SOAP/TeplaOPraem/L263/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
Jan Kurtz	05.05.1559	Menší pečet' 5	SOA Plzeň, Klášter premonstrátů Teplá, sign. L 280	http://monasterium.net/mom/C-Z-SOAP/TeplaOPraem/L280/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	1.11.1548	Menší pečet' 5.	SOkA Sokolov (se sídlem v Jindřichovicích), Archiv města Horní Slavkov, inv. č. 249.	
Jan VI. Myšíň	21. 1.1562	Menší pečet' 4	SOA Plzeň, Klášter premonstrátů Teplá, sign. L 284.	http://monasterium.net/mom/C-Z-SOAP/TeplaOPraem/L284/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	25.11.1565	Menší pečet' 4	SOA Plzeň, Klášter premonstrátů Teplá, sign. L 286.	http://monasterium.net/mom/C-Z-SOAP/TeplaOPraem/L286/charter

				arter , citováno dle 27. 6. 2018.
	23.3.1574	Menší pečeť 4	SOA Plzeň, Klášter premonstrátů Teplá, sign. L 288.	http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L288/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	04.12.1565	Menší pečeť 4	NA, APA, kart.č. 2125.	
	1.1. 1566	Sekretní pečeť 1	NA, APA, kart.č. 2125.	
	16. 10 1566	Sekretní pečeť 2	NA, APA, kart.č. 2125.	
	12. 1. 1568	Sekretní pečeť 2	NA, APA, kart.č. 2125.	
	29. 1. 1571	Sekretní pečeť 3	NA, APA, kart.č. 2125.	
	15. 3. 1571	Sekretní pečeť 3	NA, APA, kart.č. 2125.	
	5. 5. 1572	Sekretní pečeť 3	NA, APA, kart.č. 2125.	
	15 .9. 1572	Sekretní pečeť 3	NA, APA, kart.č. 2125.	
	5. 4. 1575	Sekretní pečeť 3	NA, APA, kart.č. 2125.	

	12. 9. 1578	Sekretní pečeť 3	NA, APA, kart.č. 2125.	
	21. 09.1579	Velká pečeť 5	SOA Plzeň, Klášter premonstrátů Teplá, sign. L291.	http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L291/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
	25. 2. 1580	Sekretní pečeť 4	NA, APA, kart.č. 2125.	
	1583	Sekretní pečeť 5	NA, APA, kart.č. 2125.	
Matěj I. Ghel	26. 10.1585	Sekretní pečeť 3	NA, APA, kart.č. 2125.	
	26. 6.1593	Velká pečeť 5	SOA Zámorsk, Rodinný archiv Šliků Jičíněves, inv.č. 224.	
Ondřej Ebesbach	13. 7. 1613	Sekretní pečeť 5	NA, APA, kart.č. 2125.	
	1. 5. 1615	Sekretní pečeť 6	NA, APA, kart.č. 2125.	
	24. 8. 1617	Sekretní pečeť 7	NA, APA, kart.č. 2125.	
	6. 3. 1600	Velká pečeť 5	SOA Plzeň, Klášter premonstrátů Teplá, sign. L	http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaO

			295.	Praem/L295/charter , citováno dle 27. 6. 2018.
--	--	--	------	--

Edice

FRIDRICH, Gustav (ed.): *CDB III/I*, č. 142. Praha 1942.

Prameny elektronické povahy

www.monasterium.net

Literatura

BOLOM – KOTARI, Martina: *Pečeti hradiských premostrátů v pozdním středověku a raném novověku*. Červený Kostelec 2015.

BOLOM – KOTARI, Martina: *Pečeti moravských premonstrátů v letech 1436 – 1748*. Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita v Brně 2013. Disertační práce.

BUBEN, Milan, M.: *Encyklopedie heraldiky*. Praha 1997.

BUBEN, Milan M.: *Encyklopedie řádů a kongregací v Českých zemích*. II.díl / I.svazek. Praha 2003.

BUBEN, Milan M. - KUČERA, Rudolf – KUKLA, Otakar A.: *Svatí spojují národy. Portréty evropských světců*. Praha 1995.

ČERMÁK, Dominik Karel: *Premonstráti v Čechách a na Moravě*. Praha 1877.

FOLTÝN, Dušan - SOMMER, Petr - VLČEK, Pavel: *Encyklopedie českých klášterů*. Praha 1997.

GLEJTEK, Miroslav: *Středověká církevní pečeť*. Hradec Králové 2013.

CHAROUZ, Jindřich Zdeněk: *Oživené dědictví. Premonstrátský Želiv včera a dnes.* Kanonie premonstrátů v Želivě 1995.

JIRÁSKO, Luděk: *Církevní řády a kongregace v zemích českých.* Klášter premonstrátů na Strahově 1991.

KREJČÍK, Tomáš - KREJČÍKOVÁ, Jarmila: *Úvod do české sfragistiky.* Ostrava 1989.

KREJČÍK, Tomáš: *Pečeť v kultuře středověku.* Ostrava 1998.

KŘIVSKÝ, Pavel, F.: *O pečetích a erbech v řádě premonstrátském a cisterciáckém.* Praha 1946. Netištěná doktorská práce.

LIŠKA, Vladimír: *Vládci Českých zemí.* Praha 2016.

MARTÍNEK, Radek: *Liturgické textilie, historie, pořádání a uchování.* Olomouc 2014.

MYSLIVEČEK, Milan: *Panoptikum symbolů, značek a znamení.* Praha 2001.

OLIVA, Václav: *České duchovní řády za rozmachu husitské bouře. Příspěvek k dějinám náboženské a sociální revoluce XV. století v zemích československých, Praha 1924.*

PAKOSTA, Oldřich: *K pečetím opata a konventu premonstrátského kláštera v Litomyšli.* In Vlastivědný sborník, Ústí nad Orlicí 1999. s. 91-94.

PAŘEZ, Jan: *Diplomatika a správa premonstrátské kanonie na Strahově v 16. století (1510-1586).* In Sborník archivních prací / Roč. 53, č. 2 (2003), s. 307-523 .

PETRŮ, Cyril Ludvík: *Dnes ke mně mluví.* Olomouc, 2003.

RULÍŠEK, Hynek: *Slovník křesťanské ikonografie. Postavy, atributy, symboly.* Hluboká nad Vltavou 2005.

RYTÍŘOVÁ, Tereza: *Pečetí tepelských opatů v období od ukončení husitských válek do konce války třicetileté.* Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové 2013, Bakalářská práce.

SOKOLOVÁ, Jiřina: *Strahov: královská kanonie premonstrátů*. Praha 1941.

TRNKA, Pavel: *Dějiny a diplomatika kláštera Teplá ve středověku*. In: *Bibliotheca Strahoviensis* / Praha : Strahovská knihovna, svazek. 12, (2017), s. 7 – 185.

TRNKA, Pavel: *Písemnosti premonstrátského kláštera Teplá za opata Zikmunda (1458-1506)*. In : *Pontes ad fontes : církevní dějiny ve světle pomocných věd historických a příbuzných oborů* / Hradec Králové : Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2011 s. 59-70.

VLČEK, Pavel - SOMMER, Petr - FOLTÝN, Dušan: *Encyklopedie českých klášterů*. Praha 1997

Seznam příloh

A. Obrazové přílohy	II
----------------------------------	----

Přílohy

A. Obrazové přílohy

Obrázek 1, Strahov, opat Petr, cca 1240, typ velká pečeť 1.¹⁴²

Obrázek 2, Strahov, opat Jordán, 1287, typ velká pečeť 3.¹⁴³

142 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-NA/KVs/21/charter> , citováno dle 27. 6. 2018.

143 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-MZA/E25/38/charter> , citováno dle 27. 6. 2018.

Obrázek 3, Strahov, opat Edmund, 1304, typ velká pečeť 3.¹⁴⁴

Obrázek 4, Strahov, opat Dětřich II, cca 1306, typ velká pečeť 3.¹⁴⁵

144 Foto: dostupné z: http://monasterium.net/mom/CZ-MZA/E57/1304_I_08/charter, citováno dle 27. 6. 2018.

145 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/27/charter>, citováno dle 27. 6. 2018.

Obrázek 5, Strahov, opat Gerard de Kunststadt, 1320, typ velká pečeť 3¹⁴⁶

Obrázek 6, Strahov, opat Jan II. ze Štědré, 1407, typ velká pečeť 4¹⁴⁷

146 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-NA/Rkr/128/charter>, citováno dle 27. 6. 2018.

147 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/91/charter>, citováno dle 27. 6. 2018.

Obrázek 7, Strahov, opat Mikuláš Durynk, 1413, typ velká pečeť 5.¹⁴⁸

Obrázek 8, Strahov, opat Jan V. Starustka z Hranic, 1474, typ velká pečeť 6.¹⁴⁹

148 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/94/charter>, citováno dle 27. 6. 2018.

149 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/142/charter>, citováno dle 27. 6. 2018.

Obrázek 9, Strahov, opat Kašpar I., 1511, typ velká pečeť 7.¹⁵⁰

Obrázek 10, Strahov, Jan Kurtz, 1531, typ velká pečeť 7.¹⁵¹

150 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/186/charter>, citováno dle 27. 6. 2018.

151 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/226/charter>, citováno dle 27. 6. 2018.

Obrázek 11, Strahov, opat Jan Muth, 1544, typ velká pečeť¹⁵².

Obrázek 12, Strahov, opat Jakub ze Šternovic, 1569, typ velká pečeť 7.¹⁵³

152 Foto: Mgr. Martina Bolom-Kotari, PhD.

153 Foto: autorka.

Obrázek 13, Strahov, opat Matěj Ghell, 1582, typ sekretní pečet' 1.¹⁵⁴

Obrázek 14, Strahov, opat Jan X. Lohel, 1609, typ velká pečet' 7.¹⁵⁵

154 Foto: autorka.

155 Foto: Mgr. Martina Bolom-Kotari, PhD.

Obrázek 15, Strahov, opat Jan X. Lohel, 1599, typ sekretní pečeť 2.¹⁵⁶

Obrázek 16, Želiv, opat Heřman, 1236. typ velká pečeť 1.¹⁵⁷

156 Foto: Mgr. Martina Bolom–Kotari, PhD.

157 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-NA/Kvs/19/charter>, citováno dle 27. 6. 2018.

Obrázek 17, Želiv, opat Jakub, 1289, typ velká pečeť 2.¹⁵⁸

Obrázek 18, Želiv, opat Thilman, 1311, typ velká pečeť 3.¹⁵⁹

158 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/19/charter> , citováno dle 27. 6. 2018.

159 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L295/charter> , citováno dle 27. 6. 2018.

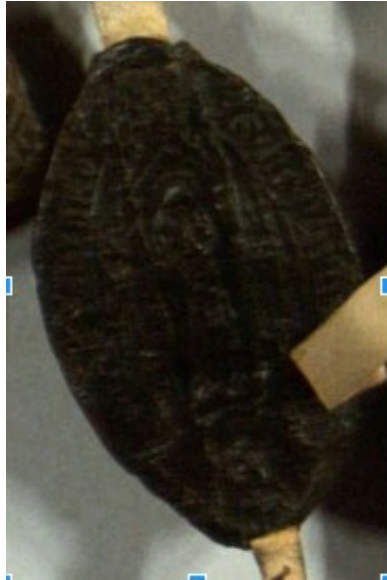
Obrázek 19, Želiv, opat Dětrich II, 1323, typ velká pečeť 4.¹⁶⁰

Obrázek 20, Želiv, opat Bohuslav, 1361, typ velká pečeť 5.¹⁶¹

160 Foto: dostupné z http://monasterium.net/mom/CZ-MZA/E09/1323_II_18/charter , citováno dle 27. 6. 2018.

161 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-SOAT/PremonstratiZeliv/19/charter> , citováno dle 27. 6. 2018.

Obrázek 21, Želiv, opat Jindřich, 1374, typ velká pečeť 6. ¹⁶²

Obrázek 22, Želiv, opat Stibor II, 1400, typ velká pečeť 6. ¹⁶³

162 Foto: dostupné z http://monasterium.net/mom/CZ-MZA/E57/1374_VIII_14/charter , citováno dle 27. 6. 2018.

163 Foto dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-SOAT/PremonstratiZeliv/42/charter> , citováno dle 27. 6. 2018.

Obrázek 23, Želiv, opat Marek 1445, typ menší pečet' 1. ¹⁶⁴

Obrázek 24, Želiv, opat Petr, 1494, typ menší pečet' 2. ¹⁶⁵

164 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/113/charter> , citováno dle 27. 6. 2018.

165 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L211/charter>, citováno dle 27. 6. 2018.

Obrázek 25, Želiv, opat Wolfgang, 1500, typ velká pečeť 7. ¹⁶⁶

Obrázek 26, Želiv, opat Ondřej, 1548, typ velké pečeť 7. ¹⁶⁷

166 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/161/charter>, citováno dle 27. 6. 2018.

167 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-NA/RP/241/charter>, citováno dle 27. 6. 2018.

Obrázek 27, Teplá, opat Hugo, 1282, typ velká pečeť 1.¹⁶⁸

Obrázek 28, Teplá, opat Ivan, 1300, typ nelze určit.¹⁶⁹

168 Foto: dostupné z KŘIVSKÝ, P. F.: O pečetích, s. 182.

169 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L35/charter> , citováno dle 27. 6. 2018.

Obrázek 29, Teplá, opat Petr, 1335, typ velká pečet' 2.¹⁷⁰

Obrázek 30, Teplá, opat Beneda, 1346, typ velká pečet' 3.¹⁷¹

170 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-NA/AZK%7CChotesov/2095/charter>, citováno dle 27. 6. 2018.

171 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L61/charter>, citováno dle 27. 6. 2018.

Obrázek 31, Teplá, opat Bohuš z Otošic, 1391, typ velká pečeť 4.¹⁷²

Obrázek 32, Teplá, opat Racek z Rýzmburka, 1443, typ velká pečeť 4.¹⁷³

172 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L89/charter> , citováno dle 27. 6. 2018.

173 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L123/charter> , citováno dle 27. 6. 2018.

Obrázek 33, Teplá, opat Zikmund Hausman, 1467, typ menší pečeť 1.¹⁷⁴

Obrázek 34, Teplá, opat Zikmund Hausman, 1471, typ signet 1.¹⁷⁵

174 Foto: dostupné z RYTÍŘOVÁ, T.: *Pečeti tepelských opatů*, s. 61.

175 Foto: dostupné TAMTÉŽ.

Obrázek 35, Teplá, opat Zikmund Hausman, 1473, typ menší pečeť 2.¹⁷⁶

Obrázek 36, Teplá, opat Zikmund Hausman, 1475, typ velká pečeť 5.¹⁷⁷

¹⁷⁶ Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L172/charter>, citováno dle 27. 6. 2018.

¹⁷⁷ Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L160/charter>, citováno dle 27. 6. 2018.

Obrázek 37, Teplá, opat Zikmund Hausman, 1487, typ signet 2.¹⁷⁸

Obrázek 38, opat Zikmund Hausman, 1500, typ menší pečet' 3.¹⁷⁹

178 Foto: dostupné z RYTÍŘOVÁ, T.: *Pečeti tepelských opatů*, s. 62.

179 Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L222/charter> , citováno dle 27. 6. 2018.

Obrázek 39, Teplá, opat Jan Fröstl, 1509, typ menší pečeť 3. ¹⁸⁰

Obrázek 40, Teplá, opat Petr, 1514, typ signet 3. ¹⁸¹

¹⁸⁰ Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L247/charter>, citováno dle 27. 6. 2018.

¹⁸¹ Foto: dostupné z RYTÍŘOVÁ, T.: *Pečeti tepelských opatů*, s. 64.

Obrázek 41, Teplá, opat Petr, 1524, typ signet 4.¹⁸²

Obrázek 42, Teplá, opat Antonín, 1531, typ menší pečet' 4.¹⁸³

¹⁸² Foto: dostupné z RYTÍŘOVÁ, T.: *Pečeti tepelských opatů*, s. 64.

¹⁸³ Foto: dostupné z <http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L263/charter> , citováno dle 27. 6. 2018.

Obrázek 43, Teplá, opat Jan Kurtz, 1559, typ menší pečet' 5. ¹⁸⁴

Obrázek 44, Teplá, opat Jan Myšín, 1565, typ menší pečet' 4. ¹⁸⁵

184 Foto: dostupné na <http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L280/charter> , citováno dle 27. 6. 2018.

185 Foto: autorka.

Obrázek 45, Teplá, opat Jan Myšín, 1566. typ sekretní pečeť 1.¹⁸⁶

Obrázek 46, Teplá, opat Jan Myšín, 1566, typ sekretní pečeť 2.¹⁸⁷

186 Foto: autorka.

187 Foto: autorka.

Obrázek 47, Teplá, opat Jan Myšín, 1571, typ sekretní pečeť 3.¹⁸⁸

Obrázek 48, Teplá, opat Jan Myšín, 1579, typ velká pečeť 5.¹⁸⁹

188 Foto: autorka.

189 Foto: dostupné na <http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L291/charter>, citováno dle 27. 6. 2018.

Obrázek 49, Teplá, opat Jan Myšín, 1580, typ sekretní pečet' 4.¹⁹⁰

Obrázek 50, Teplá, opat Jan Myšín, 1583, typ sekretní pečet' 5.¹⁹¹

190 Foto: autorka.

191 Foto: autorka.

Obrázek 51, Teplá, opat Matěj I. Ghel, 1585, typ sekretní pečeť 3.¹⁹²

Obrázek 52, Teplá, opat Ondřej Ebersbach, 1600, typ velká pečeť 5.¹⁹³

192 Foto: autorka.

193 Foto: dostupné na <http://monasterium.net/mom/CZ-SOAP/TeplaOPraem/L295/charter>, citováno dle 27. 6. 2018.

Obrázek 53, Teplá, opat Ondřej Ebersbach, 1613, typ sekretní pečeť 5.¹⁹⁴

Obrázek 54, Teplá, opat Ondřej Ebersbach, 1615, typ sekretní pečeť 6.¹⁹⁵

194 Foto: autorka.

195 Foto: autorka.

Obrázek 55, Teplá, opat Ondřej Ebersbach, 1617, typ sekretní pečet' 7.¹⁹⁶

196 Foto: autorka.